

Ispitivanje interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih studija

Pavičić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:052932>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Marija Pavičić

**Ispitivanje interkulturalne osjetljivosti studenata
učiteljskih studija**

Diplomski rad

Gospić, 2023.

Sveučilište u Zadru
Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Ispitivanje interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih studija

Diplomski rad

Student/ica:

Marija Pavičić

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Anela Nikčević-Milković

Gospić, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marija Pavičić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Ispitivanje interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih studija** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Gospić, 12. srpnja 2023.

Zahvala

Na početku bih iskazala svoju veliku zahvalnost poštovanoj profesorici i mojoj mentorici, izv. prof. dr. sc. Aneli Nikčević-Milković što je cijelo vrijeme tijekom pisanja ovog diplomskog rada nesebično pružala svoje znanje, motivaciju, vrijeme i pomoć. Vaša izvanredna predanost i stručnost su me ohrabrile i potaknule na ostvarenje svojih najboljih mogućnosti. Vaša podrška i mentorstvo bili su neprocjenjivi tijekom čitavog procesa, od istraživanja do pisanja.

Isto tako, želim izraziti svoju zahvalnost svim zaposlenicima Odjela za nastavničke studije u Gospiću, hvala vam što ste svojim prisustvom i podrškom učinili moje studiranje ugodnijim i uspješnijim.

Posebno hvala mojim kolegicama s kojima sam dijelila uspone i padove, izazove i pobjede. Zahvaljujući našoj uzajamnoj podršci, stvorile smo ne samo uspomene već i čvrsta prijateljstva.

Na kraju, najveću zahvalnost želim izraziti svojim roditeljima. Hvala vam na vašoj neizmjerne podršci, ljubavi i vjeri tijekom cijelog mog obrazovnog puta. Hvala što ste me uvijek hrabрили i pružili temelj i uvjerenje da mogu ostvariti svoje ciljeve i slijediti svoje snove.

Ispitivanje interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih studija

Sažetak

U ovom radu istražuje se interkulturalna osjetljivost, osobine ličnosti i emocionalna kompetencija studenata učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj. Cilj istraživanja je ispitati razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na multikulturalna iskustva, osobine ličnosti i emocionalnu kompetentnost. U istraživanju je sudjelovalo 235 studenata svih 7 učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj. Podaci su prikupljeni anonimno putem *online* Google obrasca tijekom redovne nastave psihologije na učiteljskom studiju. U istraživanju su korištene skale: Skala interkulturalne osjetljivosti (ISS) autora Chena i Starosta (2000), Big Five Inventory (BFI) autora Veronike Benet-Matinez i Olivera Petera Johna (1998), Skala multikulturalnog iskustva, Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45) autora Vladimira Takšića (2002) i Upitnik sociodemografskih varijabli. Podaci koji su prikupljeni tijekom ovog istraživanja obrađeni su pomoću programa za obradu statističkih podataka *Statistika 14.0* i Microsoft Excela. Rezultati istraživanja pokazuju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost studenata učiteljskih studija te značajnu povezanost između interkulturalne osjetljivosti i nekih multikulturalnih iskustava: putovanja izvan matične zemlje, korištenja s više stranih jezika, kontakata s pripadnicima drugih kultura. Za sudionike istraživanja koji su imali više iskustava s putovanjima izvan svoje zemlje, koji se služe sa više jezika te češće imaju interakcije s članovima drugih kultura imaju veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti. Istraživanje je također pokazalo razlike u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti kod sudionika – sudionici s nižim rezultatima na osobinama Otvorenosti, Ekstraverzije i Ugodnosti te oni s višim sposobnostima Uočavanja i razumijevanja emocija te Regulacije i upravljanja emocijama imaju višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti.

Ključne riječi: interkulturalna osjetljivost, interkulturalna komunikacija, interkulturalna kompetencija, osobine ličnosti, emocionalna kompetentnost

Research of Intercultural Sensitivity among University Students of Teacher's Studies

Abstract

In this paper, intercultural sensitivity, personality traits and emotional competence of students of teacher studies in the Republic of Croatia are investigated. The goal of the research is to examine the level of development of intercultural sensitivity regarding multicultural experiences, personality traits and emotional competence. 235 students from all 7 teacher studies programs in the Republic of Croatia participated in the research. The data were collected anonymously through an online Google form during regular psychology classes at the teacher's college. The following scales were used in the research: Intercultural Sensitivity Scale (ISS) by Chen and Starosta (2000), Big Five Inventory (BFI) by Veronica Benet- Martinez and Oliver Peter John (1998), Multicultural Experience Scale, Emotional Competence Questionnaire (UEK-45) by Vladimir Takšić (2002) and the Sociodemographic Variables Questionnaire. The data collected during this research were processed using the statistical data processing program *Statistika 14.0* and Microsoft Excel. The results of the research show an above-average intercultural sensitivity of students of teacher studies and a significant connection between intercultural sensitivity and multicultural experiences: traveling outside the home country, using several foreign languages, contacts with members of other cultures. Research participants who had more travel experiences outside their country, who had knowledge of more languages and had frequent interactions with members of other cultures turned out to have a higher level of intercultural sensitivity compared to other participants. Also, the research showed that some personality traits and emotional competence have an impact on the level of intercultural sensitivity of future teachers. Research participants who have lower scores on the traits Openness, Extraversion and Agreeableness unexpectedly show a higher level of intercultural sensitivity, which is contrary to expectations. Research participants who have higher scores on the abilities of emotional competence, Perceiving and understanding emotions and Regulation and management of emotions have a higher level of development of intercultural sensitivity.

Key words: intercultural sensitivity, intercultural communication, intercultural competence, personality traits, emotional competence

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DEFINICIJA KULTURE.....	3
3. DEFINIRANJE INTERKULTURALIZMA I SLIČNIH KONSTRUKATA.....	5
3.1. Razlika između multikulturalizma i interkulturalizma	6
3.2. Interkulturalna komunikacija.....	7
3.3. Interkulturalna kompetencija (IC)	8
3.4. Interkulturalna komunikacijska kompetencija.....	9
3.5. Interkulturalna osjetljivost.....	10
3.5.1. Modeli razvijanja interkulturalne osjetljivosti/kompetencije	11
4. INTERKULTURALNI ODGOJ I OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	13
4.1. Istraživanja interkulturalizma u nastavi provedena u Republici Hrvatskoj.....	15
5. TEORIJE LIČNOSTI.....	18
5.1. Petofaktorski model ličnosti	18
6. EMOCIONALNA KOMPETENTNOST	20
7. CILJ ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE	22
8. METODE ISTRAŽIVANJA.....	23
8.1. Sudionici i postupak istraživanja	23
8.2. Instrumenti.....	23
8.3. Mjere korištene u statističkoj obradi podataka	25
8.3.1. Prosječne vrijednosti i raspršenja.....	25
8.3.2. t-test i Analiza varijance (ANOVA)	26
8.3.3. Levenov test i post-hoc	27
9. REZULTATI I RASPRAVA	28
9.1. Opis uzorka.....	28
9.2. Frekvencije i deskripcija.....	33

9.3. Rezultati inferencijalne statistike (t-test, ANOVA)	35
10. ZAKLJUČAK	53
11. LITERATURA.....	55
POPIS TABLICA I SLIKA.....	62
PRILOZI.....	65

1. UVOD

Kroz povijest, kulture su često bile suočene s ratovima, migracijama i miješanjem, što je utjecalo na njihove međusobne odnose. Ipak, susreti s različitim kulturama otvorili su put novim promjenama u kulturnim obrascima ponašanja i načinima međusobne interakcije. Interakcije između različitih kultura predstavljale su izvor promjena i poticaj za interkulturalne dijaloge (Piršl, 2005).

Unatoč različitim tumačenjima multikulturalizma i interkulturalizma diljem svijeta, ovi pojmovi, iako često poistovječeni, nisu isti u svojoj biti. Multikulturalizam se odnosi na situaciju u kojoj se na istom prostoru nalazi više različitih kultura, dok interkulturalizam ide u korak dalje te se fokusira na odnos između tih kultura i njihovu međusobnu interakciju koja je ključna (Sablić, 2014).

U današnjem sve većem multikulturalnom društvu, od pojedinca se zahtijeva da osim svojih znanja, vještina i stavova, razvije interkulturalnu kompetenciju jer je ona ključna za uspješnu komunikaciju u međukulturalnim okruženjima. Ona obuhvaća sposobnost komunikacije i međusobnog razumijevanja između osoba koje dolaze iz različitih kultura, unatoč njihovim različitim kulturnim iskustvima (Bedeković, 2011).

Nadalje, interkulturalna osjetljivost obuhvaća sposobnost prepoznavanja različitih perspektiva i svjetonazora, s ciljem olakšavanja prihvatanja vlastite kulture i kultura koje se razlikuju od naše. Osoba s interkulturalnom osjetljivošću može doživjeti i izražavati pozitivne emocionalne reakcije tijekom interkulturalne interakcije s osobama iz drugih kultura. Takva osoba je sposobna prepoznati i cijeniti kulturne razlike te se prilagoditi specifičnostima drugih kultura kako bi postigla bolju i učinkovitiju komunikaciju (Zrnić, 2015).

U ovom diplomskom radu opisan je razvojni model interkulturalne osjetljivosti (DMIS) autora Milтона J. Bennetta (1993) koji predstavlja okvir objašnjenja učeničkih reakcija na kulturalne razlike koje proizlaze iz promatranja kroz tečajeve i nastavu kroz duže vremensko razdoblje. Ujedno ovaj model predstavlja teorijski okvir u okviru kojeg je provedeno istraživanje ove diplomske radnje. Odgojno-obrazovne ustanove u Republici Hrvatskoj suočavaju se s različitim kulturama te je zbog toga potrebno u njih što više integrirati interkulturalni pristup obrazovanju jer on potiče razumijevanje i prihvatanje različitih kultura. Nadalje, u ovoj je radnji opisano nekoliko teorija ličnosti, a posebno je objašnjena *Velika petorka* (engl. *Big – Five*), odnosno petofaktorski model, koji je najprihvaćeniji model, jer se

prema njemu može opisati ličnost svakog pojedinca (Krapić, 2005). Prema ovom modelu, postoji pet osobina ličnosti: Neuroticizam/Emocionalna stabilnost, Ekstraverzija/Introverzija, Otvorenost ka novim iskustvima/Zatvorenost ka novim iskustvima, Ugodnost/Bezobzirnost i Savjesnost/Nesavjesnost, koje su nejednako razvijene kod svakog pojedinca. Na kraju teorijskog dijela ove radnje opisana je emocionalna kompetentnost kao noviji pojam koji ima važnu ulogu u životu svakog pojedinca (Puškarić, 2020). Emocionalna kompetentnost je važna jer nam omogućava razumijevanje, kontroliranje i izražavanje vlastitih emocija, kao i razumijevanje emocija drugih ljudi.

U sklopu ove diplomske radnje provedeno je kako bi se ustanovila razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti te utvrdilo postojanje razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na multikulturalna iskustva, osobine ličnosti te emocionalnu kompetentnost kod studenata učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo 235 studenata sa svih učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj.

Istraživanje interkulturalne osjetljivosti je važno jer je ono preduvjet interkulturalne kompetencije koja je važna za međukulturalne odnose, empatiju prema drugima i drugačijima te sposobnost rješavanja konflikata među ljudima. Interkulturalna osjetljivost ujedno znači i razumijevanje različitih kultura, vrijednosti i običaja bez predrasuda i stereotipa, odnosno toleranciju i razumijevanje drugih i drugačijih.

Učitelji se u svom radu susreću s učenicima različitih kultura, nacionalnih i regionalnih identiteta i jezika. Posjedovanje interkulturalne kompetencije omogućava im da razumiju i cijene različite perspektive, običaje i vrijednosti svojih učenika i njihovih obitelji te na takav način stvaraju inkluzivno i podržavajuće okruženje u učionici i školi gdje se svi učenici osjećaju dobrodošlo i uključeno. Također, učiteljima pomaže u uspostavljanju uspješne komunikacije i suradnje s roditeljima učenika koji dolaze iz različitih kultura. Razumijevanje kulturnih razlika i prilagođavanje različitim komunikacijskim stilovima učiteljima pomaže u izgradnji povjerenja i jačanju roditeljskog sudjelovanja. Potom učiteljima omogućava da učenike pripreme za život u globalnom društvu te im prenesu vrijednosti kao što su otvorenost, tolerancija, empatija i međukulturalna svijest. To sve pomaže u razvijanju globalne svijesti, interkulturalne osjetljivosti i sposobnosti učenika da uspješno komuniciraju i surađuju s ljudima različitih kultura.

2. DEFINICIJA KULTURE

Kultura ima velik broj značenja. Ona predstavlja sve ono što nas okružuje te se može definirati kao „ukupnost materijalnih i duhovnih dobara, etničkih i društvenih vrijednosti, što ih je stvorilo čovječanstvo“ (Anić, 2002:643). Prema Ninčević (2009), kultura predstavlja „skup zajedničkih vrijednosti, uvjerenja, običaja, znanja, umjetnosti, religije, jezika, simbola i institucija koje dijeli zajednica ljudi“. Također, kultura je način na koji ljudi izražavaju svoj identitet, razumiju svijet oko sebe i ostvaruju svoje ciljeve. S obzirom na veliki broj definicija kulture, definicija E. B. Tylora (1871) prema kojoj je "kultura složena cjelina znanja, vjerovanja, umjetnosti, morala, zakona i običaja" smatra se prvom i najopćenitijom znanstvenom definicijom kulture. Međutim, originalno značenje kulture odnosilo se na materijalne procese kolonizacije, obrade i oplođivanja zemlje, za razliku od njenog suvremenog simboličkog značenja (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013).

Svako ljudsko društvo ima kulturu, bez obzira na to je li ono drevno ili moderno. Te je tako svaka kultura jedinstvena i razlikuje se od drugih. Matulić (2008:136) navodi da »čovjek razvija kulturu, a kultura razvija čovjeka.« Prema Mesić (2007), društvene forme: jezik, običaji, tradicija, obredi te mitovi tradicionalno se smatraju ključnim elementima kulture, kao i sam pojam zajednice koja ih dijeli. Dok pripadnici kulture ne samo da žele očuvati njezine specifične prakse i simbole, već osjećaju međusobnu povezanost i solidarnost. Vrcelj (2005, prema Tadić, 2016) navodi kako se u većini slučajeva kultura u najširem smislu određuje pomoću rase, etičke pripadnosti, nacionalnosti, vjere, klase, jezika, spolne opredijeljenosti te kulturi osoba s invaliditetom. Nadalje, Šokčević (2022) navodi da se interkulturalizam usko povezuje s kulturom i njezinim značenjem te da je kultura jedno od ključnih ljudskih obilježja i temeljni dio interkulturalizma. Da bi se kultura shvatila kao takva, potrebno je da dođe u kontakt s drugim kulturama. Također, ovaj autor navodi da kultura ima ključnu ulogu u društvu, usmjerava članove društva, definira njihove vrijednosti i svjetonazore te stvara okvir u kojem se mogu razvijati i mijenjati.

Tijekom povijesti, kulture su često bile pogođene ratovima, migracijama i miješanjima što je utjecalo na njihove međusobne odnose. Međutim, susreti s različitim kulturama otvorili su put novim promjenama u kulturnim obrascima ponašanja i načinima međusobnog djelovanja. Interakcije između različitih kultura predstavljale su izvor promjena i poticaj za interkulturalne dijaloge. Za uspostavu interkulturalnog dijaloga važno je razumjeti drukčiji mentalni sklop te biti sposoban shvatiti razlike u vlastitim i drugim vrijednostima kako bismo utvrdili što nas

privlači, a što nas odbija kod drugih (Sokčević, 2022, prema Piršl, 2005:58). U današnje vrijeme jako je bitno razvijati osjećaj tolerancije i ljudskosti od najmlađe dobi kako bi se smanjile predrasude, diskriminacija i konflikti između različitih kultura te kako bi stvorili bolji svijet u kojem ljudi različitih kultura mogu suživjeti u miru i harmoniji.

3. DEFINIRANJE INTERKULTURALIZMA I SLIČNIH KONSTRUKATA

Ninčević (2009) navodi da prefiks „inter“ (što bi na latinskom značilo - među, između) označava aktivni suodnos između različitih kultura. Interkulturalizam ovaj autor opisuje kao proces suočavanja s problemima koji nastaju između nositelja drugačijih kultura te njihovog prihvaćanja i poštovanja. Prefiks „inter“, kako ovaj autor navodi, ne označava samo nazočnost ili koegzistenciju različitih kultura ili njihovo nasumično miješanje, već također implicira mogućnost usporedbe različitih mišljenja i kultura na istom području. Interkulturalizam aktivno budi refleksiju o različitostima koje proizlaze iz psiho-spoznajnih, etničkih, kulturnih, religijskih i drugih aspekata te zagovara borbu protiv predrasuda, miran koegzistenciju među narodima, individuama ili grupama heterogenog podrijetla, kao i jednakost obrazovnih mogućnosti. Ovaj autor, prema Previšiću (2004, Ninčević, 2009), navodi kako se interkulturalizam konceptualizira kao postupak koji ne podrazumijeva jednostrano davanje ili primanje te nema unaprijed definirane aktivne ili pasivne uloge, niti hijerarhije važnosti. Umjesto toga, interkulturalizam promiče ravnopravne odnose bez obzira na razlike među kulturama.

Perry i Southwell (2011, prema Sablić, Migles i Rajić 2021) navode da interkulturalizam označava pozitivnu i aktivnu vezu među grupama i pojedincima koji su različiti jedan od drugog u određenim karakteristikama (nacionalnosti, dobi, rasi, religiji, entitetu, spolu i dr.) te interkulturalne interakcije postaju dio svakodnevnog života u sve više globaliziranom svijetu sa jakim ekonomskim, tehnološkim i demografskim imperativima za povećanjem interkulturalne kompetencije.

Žižić (2008, prema Ninčević, 2009) ističe da interkulturalizam gradi filozofiju poštovanja i prožimanja. Takva filozofija podrazumijeva stjecanje znanja i razumijevanja drugih kultura te promiče pozitivne odnose, razmjene i uzajamno obogaćivanje unutar kulture jedne zemlje i između kultura diljem svijeta. Bez drugih (ti) i bez zajednice, odnosno drugih, nema interkulturalnog procesa. U svojoj suštini, interkulturalizam je racionalan jer se ostvaruje samo između ljudi. Postavlja pojedinca pred izazov uspostavljanja odnosa s drugima, pružajući mu svijest o pripadnosti i o ulasku u drugačiji način življenja. Aktivno sudjelovanje u interkulturalizmu znači ne samo biti prisutan s drugim ljudima, već i uspostavljati odnose s njima. Otkrivanje drugih kultura ne predstavlja prepreku, već priliku za otkrivanje novih načina međusobne povezanosti.

Ninčević (2009, prema Cambi 2007) ističe da se interkulturalizam može opisati kao novo razumijevanje kulture, koje se temelji na konceptu "otvorene kulture".

3.1. Razlika između multikulturalizma i interkulturalizma

U novije vrijeme, podupirući različite teze, autori nastoje izjednačiti multikulturalizam i interkulturalizam. Jedna od tih teza je etimološke prirode, a temelji se na objašnjenju podrijetla. Izrazi „multikulturalizam“ i „obrazovanje za multikulturalizam“ korišteni su od strane autora anglosaksonskog govornog područja (Kanada, Australija, USA, Velika Britanija), dok autori u Europi većinom koriste termine interkulturalnost i interkulturalizam. Prefiks „inter“ (lat. inter – između) odnosi se na veze između i ispreplitanje, dok se „multi“ (na latinskom multus – mnogi) odnosi na simultano postojanje nekoliko kultura, ali i jedan i drugi termin naglašavaju pluralistički pristup kulturoloških i etničkih razlika. Izjednačavanje tih koncepata je opravdano činjenicom da multikulturalizam ultimativno kritizira kulturalni relativizam te kazuje o kulturalnom ispreplitanju i međudodnosu što je osnovna karakteristika interkulturalizma (Sablić, 2014).

Iako se može primijetiti različito tumačenje multikulturalizma i interkulturalizma na različitim kontinentima i jezicima, bitno je istaknuti da ovi pojmovi, iako ih mnogi žele izjednačiti, nisu isti u svojoj srži. Multikulturalizam se odnosi na situaciju u kojoj se na istom prostoru nalazi više različitih kultura, dok interkulturalizam ide korak dalje te se fokusira na odnos između tih kultura i njihovu međusobnu interakciju koja je neophodna (Sablić, 2014).

U Republici Hrvatskoj, u razumijevanju i podršci, odnos prema multikulturalizmu i interkulturalizmu sve više napreduje, premda su ratna događanja potkraj dvadesetog stoljeća potakla skeptičnost prema interkulturalnim idejama. U prošlosti, ova tema često je bila marginalizirana, no sve više se vraća u fokus zbog njezine važnosti kao sastavnice demokratizacije i pokazatelja društvenog razvoja, ali također postoji potreba za transformacijom obrazovnih sustava na svim razinama, od teorije do prakse. (Grgić, 2017)

Ferro (1999) ističe četiri pristupa u kontekstu prijelaza s multikulturalizma na interkulturalizam. Ti pristupi uključuju stvaranje obrazovnog prostora koji promiče međuljudske odnose, pozivanje na temeljna prava koja odražavaju našu ljudskost i prava

čovjeka, sposobnost da kritički propitamo vlastitu kulturu kojoj pripadamo te vjerovanje u mogućnost čovjekovog uma da izgradi veze između postojećih stvarnosti.

3.2. Interkulturalna komunikacija

Komunikacija je neraskidljivo povezana s kulturom jer svaka kultura, uključujući i našu, utječe na naš način verbalne i neverbalne komunikacije.

Prema Boveeu i Thillu (2013:65), *interkulturalna komunikacija* može se definirati kao slanje i primanje poruka između osoba različitih kulturnih tradicija koji mogu drugačije protumačiti različite verbalne i neverbalne znakove. Ovi autori ističu da kultura ima utjecaj na sve aspekte komunikacije te da je za postizanje uspješne interkulturalne komunikacije potrebno imati minimalna znanja o kulturnim razlikama s kojima se možemo poistovjetiti, kao i razumjeti pravilni način njihovog rukovanja. Komunikacija je složen tijek, a interkulturalna komunikacija dodaje nove izazove koji zahtijevaju stjecanje novih znanja, vještina i stavova kako bi komunikacija bila djelotvorna. Kulture oba sugovornika imaju utjecaj na način kako komuniciramo, kako verbalno, tako i neverbalno. Kultura ima svojstvo oblikovanja značenja riječi, simboliku gesta, upotrebu vremena i prostora, pravila u međuljudskim odnosima i brojne druge različite elemente komunikacije (Bovee i Thill, 2013:64).

Prema Bedeković (2011), interkulturalna komunikacija je komunikacija među ljudima različitih kultura koji se trebaju međusobno razumjeti, unatoč različitim kulturnim iskustvima. S obzirom na sve veće multikulturalno društvo u kojem živimo, interkulturalna komunikacija postaje iznimno važna. Ova autorica ističe da su „percepcija, verbalna i neverbalna komunikacija ključni aspekti interkulturalne komunikacije“ (Bedeković, 2011) jer je razumijevanje tih aspekata ključno za uspješnu interkulturalnu komunikaciju.

Miliša (2008) navodi da interkulturalna komunikacija ne može postojati bez medija. Njegova tvrdnja naglašava važnost medija u izgradnji interkulturalnog odgoja i obrazovanja, posebno jer su prema nedavnim istraživanjima postali glavni faktor u socijalizaciji mladih. Autor također navodi tri ključne razine na kojima mediji imaju ulogu u razvoju interkulturalne komunikacije: „a) na razini državne integracije koja uključuje pravo glasa i uključivanje u politiku, b) na društveno-obrazovnoj razini koja obuhvaća obrazovanje i društveni status i c) na kulturnoj razini koja promovira pravo na kulturnu raznolikost.“

3.3. Interkulturalna kompetencija (IC)

Današnje promjene u svijetu bilo da su društvene ili globalne, zahtijevaju od svakog čovjeka da uz svoja znanja, vještine i stavove, posebno razvija *interkulturalnu kompetenciju* zbog toga što su one preduvjet za uspješnu komunikaciju u međukulturalnim sredinama.

Ricijaš, Huić i Branica, (2006) navode da je kompetenciju važno definirati zbog toga što omogućuje razvoj obrazovnih programa svake struke te je također potrebno za profesionalno izvođenje djelatnosti pojedine struke. Nadalje, Mijatović (2000:158, prema Makarevičs, 2008:69) navodi da pojam kompetencije implicira osobnu sposobnost izvođenja, upravljanja ili djelovanja na temelju određenog znanja, vještina i sposobnosti, koje pojedinac može demonstrirati na služben ili neslužben način, a još prije njega White (1959, prema Makarevičs, 2008) je uveo taj pojam za opisivanje „znanja, sposobnosti, vještina i osobina pojedinca potrebnih za obavljanje posla“ kako bi se u budućnosti omogućilo predviđanje uspješne profesionalne aktivnosti pojedinca.

Suvremena stručna literatura, osim što prošireno razumijeva pojam interkulturalne kompetencije, Le Deist i Winterton (2005, prema Makarevičs, 2008:69) navode da postoje dvije grupe definicija komunikacije: prva grupa odnosi se na ono na što je pojedinac u stanju učiniti, tj. na kompetencije koje se povezuju sa funkcionalnim segmentima života, dok se druga grupa temelji na tome kako pojedinac to treba učiniti, odnosno na segmentima ponašanja koji se povezuju sa kompetencijama. Prema OECD (2007), kompetencije se dijele na četiri dijela. Prvi dio je *kognitivna kompetencija* koju definiraju kao postignuće upotrebe teorijskog i informalnog znanja, drugi dio je *funkcionalna kompetencija* kao mogućnost snalaženja u određenim područjima, treći dio je *osobna kompetencija* kao mogućnost odabira prikladnog postupanja u određenom području te zadnji četvrti dio *etička kompetencija* kao mogućnost pogodnog moralnog postupanja.

Hrvatić (2009, prema Mlinarević i Brust Nemet, 2010) smatra da interkulturalna kompetencija uključuje tri opsega, a to su: a) komunikacijsko ponašanje (predstavlja vještine), b) emocionalni (predstavlja stavove) i kognitivni (predstavlja znanje). Dok istraživanje interkulturalne kompetencije Chena i Staroste (1996, prema Jurković i Nikčević-Milković, 2023), obuhvaća tri osnovne dimenzije: interkulturalnu svijest (kao kognitivnu dimenziju), interkulturalnu osjetljivost (kao afektivnu dimenziju) i interkulturalnu učinkovitost (kao ponašajnu dimenziju).

Pojedinac koji bi se mogao nazvati kompetentnom osobom osim usvojenih potrebnih znanja i vještina, treba znati utjecati na izmjene u svom okruženju, vezane za određeno područje iz kojeg ima potrebna znanja i vještine. Današnji učitelji i nastavnici moraju imati niz zahtjevnih i složenih kompetencija koje traže cjeloživotno učenje i usavršavanje kako bi uspješno obavili svoj posao. Stoga, danas biti nastavnik znači imati brojne kompetencije između ostalih i stručnu, pedagošku, komunikacijsku, informacijsku i informatičku (Ćurić, Piršl i Anđić, 2013).

Bedeković (2011) navodi kako je kompetencija nastavnika pitanje od glavne važnosti u kulturno-mnogostrukim (pluralnim) sredinama te da ih je potrebno fokusirati na stjecanje profesionalnih kompetencija bez kojih rad s učenicima različitih kultura može biti prilično težak. Ova autorica zaključuje kako se iz svega može rezonirati da nastavnici bez svog cjeloživotnog obrazovanja ne mogu razviti kvalitetne intelektualne kompetencije.

Barrett, Byram, Lazar, Mompoin-Gaillard i Philippou (2013) navode da su međusobno razumijevanje i međukulturna kompetencija danas važniji nego ikada jer zahvaljujući njima možemo riješiti neke od najvećih problema modernog društva. Predrasude, diskriminacija i govor mržnje su se proširili, a političke stranke koje promiču ekstremističke ideje stekle su popularnost. Svi ovi problemi povezani su sa socio-ekonomskim i političkim nejednakostima nedorazumima i nesporazumima između ljudi različitih kulturnih sredina. Zato što ranije trebamo započeti sa odgojem i obrazovanjem djece i mladih što bi pomoglo građanima živjeti mirno u kulturnom kontekstu različitih. Stoga su razumijevanje i komunikacija presudni za uspjeh odgoja i obrazovanja, odnosno društva, kojem je potrebno razvijati interkulturalne kompetencije.

3.4. Interkulturalna komunikacijska kompetencija

Prema Bilić-Štefan (2008), *interkulturalna komunikacijska kompetencija* je sposobnost uspješne komunikacije među ljudima koji pripadaju različitim kulturama. Osim osnovne jezične i sociolingvističke kompetencije, ova kompetencija zahtijeva i posebna znanja (*savoir*), vještine (*savoir-faire*) i stavove (*savoir-être*). Autorica također navodi da interkulturalna komunikacijska kompetencija podrazumijeva vještinu uspješnog povezivanja između vlastite i strane kulture, osjetljivost na kulturne razlike te sposobnost prepoznavanja i primjene različitih pristupa za ostvarivanje komunikacije s osobama iz drugih kultura. Prema Bilić-Štefan (2008), osobni faktori koji su dio egzistencijalne kompetencije (*savoir-être*) imaju važan utjecaj na interkulturalnu komunikacijsku kompetenciju. Uspješnog interkulturalnog govornika

karakteriziraju razvijeni stavovi kao što su interes, znatiželja i otvorenost prema drugim kulturama. Takav pojedinac spreman je sagledavati vlastite poglede i sustave vrijednosti s relativizmom te prihvaćati druge kulture, uključujući i vlastitu, bez predrasuda. Osim toga, takav govornik može djelovati kao posrednik između vlastite i strane kulture, vješto rješavati interkulturalne nesuglasice i konflikte te prevladavati stereotipe.

3.5. Interkulturalna osjetljivost

Zrnić (2015) navodi da je jedan od ključnih elemenata za uspješnu interkulturalnu komunikaciju *interkulturalna osjetljivost* koja uključuje sposobnost razumijevanja i prihvaćanja kulturalnih razlika te obuhvaća pažljivo oslušivanje drugih, usmjerava naše ponašanje prema odgovornom suživotu i aktivnoj suradnji u okruženju obilježenom kulturnom raznolikošću. Također uključuje sposobnost prepoznavanja i priznavanja postojanja različitih svjetonazora koji omogućuju prihvaćanje i cijenjenje ne samo naših vlastitih kulturnih vrijednosti, već i vrijednosti osoba koje potječu iz drugačijih kultura.

Interkulturalna osjetljivost u literaturi ima mnogo terminoloških određenja. Piršl (2007) navodi da interkulturalna osjetljivost predstavlja sposobnost prepoznavanja različitih svjetonazora, što bi nam trebalo olakšati prihvaćanje kako vlastite kulture, tako i kultura koje su drugačije od naše. Bhawuk i Brislin (1992) interkulturalnu osjetljivost definiraju kao dobar stav prema kulturnoj raznolikosti. Konkretno, smatraju da pojedinac kako bi poštovao druge kulture treba biti svjestan načina na koji se različita ponašanja izražavaju u drugim kulturama, kao i prihvaćati sve varijacije i biti spremna na prilagođavanje. Koncept interkulturalne osjetljivosti, prema autorima, ima vrlo značajno mjesto među praktičarima koji blisko surađuju s ljudima koji su često izloženi dugotrajnim interkulturalnim susretima. Naime, ljudi čiji poslovi zahtijevaju česte i dugotrajne boravke u inozemstvu trebaju imati povećanu interkulturalnu osjetljivost.

Za razliku od Bhawuka i Brislina (1992), Chen i Starosta (1996; 1998) interkulturalnu osjetljivost smatraju afektivnom komponentom, odnosno "sposobnost pojedinca da razvije pozitivne emocije prema uvažavanju i razumijevanju kulturnih razlika koje podupiru primjereno i odgovorno ponašanje u interkulturalnoj komunikaciji." Definicija naglašava dinamičku prirodu interkulturalne osjetljivosti i odnosi se na nečiju spremnost da razumije, cijeni i prihvati kulturne razlike između dviju kultura kako bi došlo do pozitivne interakcije. Samopouzdanje, samonadzor, otvorenost, empatija, razgovor i odbacivanje predrasuda šest su

temeljnih komponenti interkulturalne osjetljivosti koje podržavaju i olakšavaju interkulturalnu komunikaciju. Kako bi se razvila međukulturalna svijest, neophodno je prvo naučiti površne kulturne osobine, a zatim prijeći na značajnije kulturne osobine. Tek kada se razvije sposobnost razumijevanja emocija druge osobe s "insajderskog" gledišta, interkulturalna se svijest može smatrati potpuno razvijenom. S obzirom na definiciju, Chen i Dai, 2014Chen (2007; prema) je identificirao pet skupina bihevioralnih vještina koje manifestiraju značenje interkulturalne snalažljivosti: komunikacijske vještine, upravljanje interakcijom, fleksibilnost ponašanja, upravljanje identitetom i izgradnju odnosa. Šarić (2020) navodi iako se neki znanstvenici slažu da su sve tri dimenzije bitne za strukturu interkulturalne komunikacijske kompetencije, moguće je da je samo jedna od dimenzija – interkulturalna osjetljivost – neophodna za predviđanje interkulturalne komunikacijske kompetencije. To je zato jer pojedinci koji su vješti u jednoj dimenziji ne moraju nužno biti vješti i u ostalima.

3.5.1. Modeli razvijanja interkulturalne osjetljivosti/kompetencije

Razni istraživači poput Bennetta (1986, 2004), čiji je model danas najkorišteniji, Bhawuk i Brislin (1992), Pruegger i Rogers (1993) te Chen i Starosta (1996, 1998, 2000, 2004) razvili su modele koji se bave razvijanjem interkulturalne osjetljivosti i interkulturalne kompetencije.

Bhawuk i Brislin (1992) su pokušali razviti alat za mjerenje interkulturalne osjetljivosti s fokusom na razlike između individualizma i kolektivism. Koristili su koncept interkulturalne komunikacijske kompetencije kako bi stvorili mjeru interkulturalne osjetljivosti koja se temelji na afektivnim, kognitivnim i bihevioralnim aspektima. Ti aspekti obuhvaćaju razumijevanje različitih načina ponašanja, fleksibilnost u prilagođavanju novoj kulturi te otvorenost prema kulturnim razlikama s kojima se pojedinac susreće tijekom interakcije.

Pruegger i Rogers (1993) unutar svoje početne skale koja se sastoji od 118 tvrdnji za mjerenje međukulturalne osjetljivosti dodali su pod-skalu socijalne poželjnosti koja se sastoji od 16 točaka. Odabrali su samo one stavke koje su imale najjaču povezanost s međukulturalnom osjetljivošću, a minimalnu povezanost s društvenom poželjnosti. Te odabrane stavke su potom uključene u konačnu verziju skale, poznatu kao Skala međukulturalne osjetljivosti (*Cross-Cultural Sensitivity Scale - CCSS*).

Model interkulturalnih komunikacijskih kompetencija Chena i Staroste (1996, 1998, 2000) je značajan jer povezuje interkulturalnu osjetljivost, interkulturalnu svijest i interkulturalnu spretnost. Njihov model ističe važnost razumijevanja različitih kultura i njihovih vrijednosti, kao i sposobnost prilagođavanja i uspješne komunikacije s pripadnicima tih kultura.

3.5.1.1. Bennettov model interkulturalne osjetljivosti (DMIS)

Razvojni model interkulturalne osjetljivosti (DMIS) autora Milтона J. Bennetta (1993) predstavlja okvir objašnjenja učeničkih reakcija na kulturalne razlike koje proizlaze iz promatranja kroz tečajeve i nastavu kroz duže vremensko razdoblje (interkulturalne radionice, formalni i neformalni programi). On je kreirao kontinuum koji se sastoji od šest različitih faza, a to su: poricanje, obrana, minimaliziranje, prihvaćanje, adaptacija i integracija (Cushner, McLelland i Safford, 2009, prema Bennett, 1993). Svaka faza pokazuje kognitivnu strukturu koja se priopćava kroz stavove i ponašanje (Bennett, 2011). Nastavnici pomažu učenicima da prijeđu iz određene faze u napredniju. Bennett tretira interkulturalnu osjetljivost u razvojnim terminima prije nego u statičnim. To je povezano s konceptualizacijom interkulturalne osjetljivosti kao kontinuum, u rasponu od etnocentričnog prema više etno relativnom pogledu na svijet. Bennettov model pokazuje individualna iskustva kulturalnih razlika, a ne objektivno ponašanje. Bazirajući se na posljedice koje proizlaze iz prihvaćanja ovog modela tvrdi se da s više susreta koje pojedinac ima s različitim kulturnim normama, vjerojatnije je da će biti kompetentniji u međukulturalnim odnosima. Očigledno, šest faza Bennettovog modela je procesno iz etnocentrizma u etno relativizam. Dok etnocentrizam znači da je pojedinčeva vlastita kultura iskustveno centralna u realnosti na neki način, etno relativizam znači da se pojedinčeva kultura propituje u kontekstu drugih kultura.

4. INTERKULTURALNI ODGOJ I OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Jurković i Nikčević-Milković (2023) ističu da su obrazovne ustanove sve više izložene migracijama i globalnim promjenama, što rezultira susretanjem različitih kultura, etniciteta, jezika, svjetonazora i religija te da je stoga nužno da te ustanove integriraju interkulturalna načela u svoje sustave. Osim toga, njihova uloga je pripremiti učenike za takav društveni kontekst.

Drandić, Lazarić, Vivoda (2022) navodi da interkulturalni pristup obrazovanju ima za cilj poticanje učenja, razumijevanja i prihvaćanja vrijednosti iz različitih kultura te da ovaj pristup uključuje razumijevanje različitih oblika ponašanja u različitim kulturama, otvorenost prema kulturnim razlikama i fleksibilnost iz perspektive vlastite kulture. Čačić-Kumpres (2004) i Hrvatić (2007, 2009, sve prema Drandić i sur., 2022) navode da svaka kultura posjeduje svoje osobitosti koje zaslužuju poštovanje i koje se međusobno ne ugrožavaju. Dok Piršl (2007) navodi da se od pojedinca ne očekuje samo povećanje svijesti o kulturnim razlikama, već i stjecanje novih vještina potrebnih za uspostavljanje efikasnih i prikladnih odnosa među različitostima.

Golemanu (1998, Jurković i Nikčević-Milković, 2023) ističe da razvoj emocionalne inteligencije ima iznimnu važnost unutar interkulturalnog obrazovanja. Emocionalna inteligencija sastoji se od ključnih komponenti koje su od izuzetne važnosti unutar interkulturalne osjetljivosti i samim tim u okviru interkulturalnog obrazovanja koje teži razviti tu osjetljivost. Ključne komponente emocionalne inteligencije koje su od izuzetne važnosti za razvoj interkulturalne osjetljivosti kod djece i mladih uključuju vlastitu svjesnost, samoregulaciju, motivaciju, empatiju i socijalne vještine.

Usvajanje interkulturalnih kompetencija kroz interkulturalni odgoj, prema Hercigonji (2017), treba biti implementirano u sve faze odgoja i obrazovanja, uključujući vrtiće, predškole, osnovne škole, srednje škole i visokoškolske ustanove. U svaku od tih faza trebalo bi uvesti i upoznati učenike s konceptom različitosti i prihvaćanja tih različitosti, s prilagođenim intenzitetom ovisno o populaciji koja je obuhvaćena određenim stupnjem odgojno-obrazovnog procesa. Kroz sustavno osvještavanje i razbijanje mogućih predrasuda, interkulturalizacija bi trebala postati sastavnim dijelom svakodnevice odgajnika, postajući dio njih samih i temeljne društvene navike.

Hercigonja (2017) ističe da postizanje interkulturalne efikasnosti u odgoju i obrazovanju zahtijeva prije svega edukaciju odgojitelja i nastavnika koji su kvalificirani za tu ulogu. Ključno je da oni budu educirani kako bi mogli prenijeti interkulturalne kompetencije i svijest o postojanju drugih kultura na djecu i mlade u različitim stupnjevima obrazovanja. Izobrazba odgojitelja i nastavnika, odnosno njihova kvalifikacija, igra presudnu ulogu u osiguravanju da djeca i mladi steknu interkulturalne kompetencije i svjesnost o drugim kulturama u obrazovnom sustavu.

Hercigonja (2017, prema Sablić 2014) smatra da odgojno-obrazovni proces treba osigurati razvoj otvorenog ili višekulturalnog identiteta sudionika, uz kulturnu osjetljivost, višejezičnu kompetenciju i razvoj vještina za rješavanje problema u vlastitom okruženju. Ovaj autor također navodi da ovaj proces treba biti prisutan na svim razinama obrazovanja s postupnim uvođenjem kompleksnijih spoznaja i kulturoloških perspektiva. Primjeri koje ovaj autor navodi mogu uključivati rasprave o međukulturalnom dijalogu ili posjete mjestima koja predstavljaju određena kulturna obilježja grupe odgajnika, kao i gostovanje relevantnih ličnosti povezanih s tim kulturnim obilježjima.

Bedeković i Zrilić (2014, prema Jurković i Nikčević-Milković, 2023) navode da interkulturalno odgojno-obrazovanje, promatrano u kontekstu promicanja europskih vrijednosti i podržavanja europske dimenzije obrazovanja kao glavne smjernice obrazovnih politika europskih zemalja, zahtijeva novi pristup izradi kurikula i razvoj interkulturalne kompetencije učitelja kao posrednika u interkulturalnim odnosima putem cjeloživotnog obrazovanja. Cilj odgoja i obrazovanja je prilagoditi se potrebama i zahtjevima suvremenog multikulturalnog društva. Ovi autori ističu da se u tom kontekstu, od suvremene škole očekuje da ona osigura obrazovanje u kojem će opći razvoj pojedinca, gledajući iz europske perspektive, biti usmjeren na stjecanje znanja, vještina i stavova potrebnih za suočavanje s izazovima današnjeg društva, pripremu za mobilnost i suživot u multikulturalnoj Europi.

Aina i Cameron (2011) i Souto-Manning (2013, prema Drandić i sur., 2022), navode da je s interkulturalnim odgojem i obrazovanjem potrebno krenuti u što ranijoj dobi jer stavovi roditelja, odgoj, interakcija s drugom djecom i okolinom mogu snažno utjecati na djetetov pogled i stav o drugim kulturama u kasnijim fazama života. Što ranije krenemo s interkulturalnim odgojem i obrazovanjem kod djece može doći do toga da djeca budu „učitelji“ svojim vršnjacima, ali i roditeljima, jer svojim pitanjima mogu dovesti sugovornika do toga da promijeni svoju predodžbu o stereotipima te preispita svoje predrasude.

Drandić i sur. (2022) navode da se prema UNESCO-u (2004:16-17) prikazuju tri važna načela interkulturalnog odgoja i obrazovanja koja doprinose razumijevanju i prihvaćanju međusobnih različitosti:

- „(...) interkulturalno obrazovanje uvažava kulturni identitet djece tijekom pružanja kulturno adekvatnog i dobrog obrazovanja;
- interkulturalno obrazovanje svoj djeci pruža kulturnu kompetenciju potrebnu za aktivno i potpuno sudjelovanje u zajednici;
- interkulturalno obrazovanje svoj djeci pruža kulturno znanje, stavove i vještine koje im pridonose poštovanju i solidarnosti između etničkih, socijalnih, kulturnih i vjerskih skupina i nacija.“

4.1. Istraživanja interkulturalizma u nastavi provedena u Republici Hrvatskoj

Prema Šarić (2020), u Republici Hrvatskoj, mnogi autori proučavaju interkulturalizam u nastavi. Nadalje ovaj autor navodi da je Smontara (2013) nastojao upoznati nastavničke aktivnosti u domeni interkulturalnog obrazovanja te istražiti interkulturalnu osjetljivost i komunikacijsku kompetenciju učenika u RH. U istraživanju Smontara (2013) korištena je anketa sa 27 pitanja s višestrukim odabirom. Rezultati su pokazali da gotovo svi nastavnici, točnije 98 % smatraju interkulturalni dijalog važnim za promicanje mira, njih 42 % smatra obveznim na nastavničkim fakultetima, dok 17 % ne smatra da bi trebao biti dio obveznog obrazovanja. Što se tiče učenika, 16 % njih zaključuje da se poštivanje različitosti i tolerancija drugačijih, interkulturalizam i mir promoviraju samo u predmetima kao što su vjeronauk, sociologija, psihologija i etika, a da bi se o ovome trebalo raspravljati jedino u građanskom odgoju misli samo 3 % učenika.

Šarić (2020) navodi da su se na zapadnom Balkanu 90-tih Hartvigson, Mc Kee i Španja (2013) pretežno koristili pripovjedačkim ispitivanjem kod proučavanja heterogenih iskustava u radu s mladima u zajednici. Autor Hartvigson (2013) iz Švedske navodi da mu je najveći izazov u radu s mladima bio suočavanje s različitostima među nastavnicima s kojima je radio, a različitosti su proizlazile iz njihovih različitih kultura, pozadine i iskustava te rada s učenicima koji je bio podijeljen i polariziran. Prema Šarić (2020), Hartvigson je uspio prebroditi izazove s kojima se susreo u tzv. *omladinskom radu* (radu s mladima, op.a.), zahvaljujući zajedničkim

predavanjima koja su utjecala na njegov pristup programu. Takvi programi i predavanja utjecali su i na nastavu u drugim zemljama poput Etiopije i Ruande.

Nadalje, Šarić (2020) navodi primjer kako je Mc Kee (2013) iz Sjeverne Irske bila predavačica i psihoterapeut za djecu koja su iskazivala snažne emocije kao što su bijes, plač, ljutnja i nasilje prema drugima. Njezina uloga je bila smiriti takvu djecu i postaviti im granice prihvatljivog ponašanja. Međutim nije očekivala da će se suočiti s istim izazovima u radu sa svojim kolegom predavačem iz druge kulture koji se nije mogao smiriti nakon što je iskazao snažne i nekontrolirane emocije. Iz odnosa s njim naučila je da ne smije kriviti drugog nastavnika zbog svojih pretpostavki koji proizlaze iz njene kulture (jer bi to bili stereotipi) te se „otvorila“ prema kolegi, prihvatila različitosti među njih dvoje, a na kraju su postali dobri kolege i uspješno timski radili.

Tonković (2013, prema Šarić, 2020) je u svom istraživanju analizirala spremnost romske djece za školu te proučavala utjecaj obrazovanja roditelja, pohađanja predškolskih programa i broja djece u obitelji na tu spremnost. Također, istražila je vezu između dječje pripravnosti za školu u odnosu na stupanj obrazovanja roditelja, kao i mjesta u kojem djeca žive. Rezultati su potvrdili da ona djeca koja su sudjelovala u programima za predškolce imaju veću spremnost za školovanje. Utvrđeno je i da postoji snažna povezanost između obrazovanja roditelja i ocjene spremnosti djeteta za školovanje, pri čemu oni roditelji koji imaju veći stupanj obrazovanja imaju djecu koja su spremnija za školu. Razlozi koji se spominju kao najčešći za nisku stopu obrazovanja među romskom djecom su slabe materijalne okolnosti, manjak preduvjeta za učenje, manjak motivacije roditelja, adolescentski brakovi te nužda za radom i zaradom za život.

Car, Kolak i Markić (2013, prema Šarić, 2020) su proučavali probleme u nastavnom procesu multikulturalnog školskog ambijenta s posebnim akcentom na društvenu sastavnicu iz perspektive učenika. Cilj istraživanja bio je istražiti učeničke stavove prema društvenoj komponenti nastave i definirati konstante koje utječu na smjer tih stavova. Rezultati su ispostavili da učenici imaju općenito dobar stav prema svim domenama društvene komponente nastave u RH. Međutim, istraživanje je također identificiralo neke varijable koje mogu utjecati na te stavove, uključujući dob, spol, kulturu i jezičnu pripadnost učenika.

Horvat Petravić (2013, prema Šarić, 2020) je u svom istraživanju utvrdio da je interkulturalno obrazovanje izuzetno važno za osnovnoškolsko obrazovanje. Glavna svrha

interkulturalnog obrazovanja je potaknuti razvoj učenika koji će biti u stanju prirodno komunicirati i surađivati s ljudima iz različitih skupina te će znati cijeniti i prihvaćati razlike među njima.

U istraživanju Hrvatić i Bedeković (2013, prema Šarić, 2020) provedenom na 1320 studenata pedagogije ispitivao se utjecaj socio-kulturnih faktora na razinu interkulturalne osjetljivosti. Hipoteza koju su naveli bila je: „Postoji statistički značajna razlika među socijalnim i kulturnim čimbenicima kao što su dob, spol i mjesto studiranja te između razine interkulturalne osjetljivosti u percepciji potrebnih interkulturalnih kompetencija za rad u multikulturalnom okruženju“. Istraživanje je potvrdilo početnu hipotezu da u postoji značajna povezanost između društvenih i kulturnih faktora, razine interkulturalne osjetljivosti i opažanja željenih interkulturalnih kompetencija potrebnih za rad u multikulturalnom okruženju. Također, rezultati su pokazali da su mlađi studenti imali veću vjerojatnost iskazivanja niže razine etnorelativizma, dok su stariji bili više interkulturalno osjetljivi. Ovi rezultati ukazuju na važnost uzimanja u obzir socijalnih i kulturnih čimbenika u razvijanju interkulturalne osjetljivosti, posebno u kontekstu nastave, odnosno odgoja i obrazovanja.

5. TEORIJE LIČNOSTI

Postoje brojne teorije ličnosti koje se razlikuju po svojim funkcionalnim zahtjevima i karakteristikama, a to sve zbog toga što brojni teoretičari drugačije shvaćaju prirodu čovjeka. Prva teorija je psihoanalitička teorija ličnosti Sigmunda Freuda prema kojoj je čovjek nesvjesno biće. Druga teorija je motivacijska teorija ličnosti čiji je predstavnik Henry Alexander Murray i ona naglašava da se obrasci ličnosti razlikuju prema motivaciji. Predstavnik treće psihosocijalne teorije je Erik Homburger Erikson koja objašnjava sukobe te rješavanje sukoba i kriza u različitim fazama života. Gordon Willard Allport predstavnik je četvrte humanističke teorije koja ističe posebnost ljudskog bića u usporedbi s drugim živim bićima. Petofaktorski model koristi najveći broj istraživača jer opisuje ličnost pomoću pet dimenzija.

5.1. Petofaktorski model ličnosti

Velika petorka (engl. Big – Five), odnosno petofaktorski model predstavlja pet dimenzija koje objašnjavaju ličnost. Iako postoji mnogo teorija ličnosti, istraživači se uglavnom slažu oko njezine strukture. Krapić (2005) navodi kako je petofaktorski model najprihvaćeniji model jer se prema njemu može opisati ličnost svakog pojedinca. Petofaktorski model ličnosti je dominantan pristup u istraživanjima koja se bave proučavanjem ličnosti. Ovaj model se često koristi kao osnovni alat za mjerenje osobina ličnosti u istraživačkim studijama. Glavni cilj ovog modela je mjerenje pet nezavisnih faktora ličnosti. Petofaktorski model je prije svega deskriptivan i fokusira se na taksonomsku organizaciju. Sadržava pet osnovnih dimenzija: Neuroticizam (N), Ugodnost (U), Otvorenost (O), Ekstraverzija (E), Savjesnost (S). *Neuroticizam* - „osobe s visokim stupnjem Neuroticizma su anksiozne, nervozne, sklone osjećaju krivnje, bez ili sa jako malo samopoštovanja, napete su šutljive i emocionalne“. *Ekstraverzija* – ekstrovertirane osobe su „društvene, aktivne, bezbrižne, dominantne, vole zabavu te su sklone avanturama“. *Otvorenost* - „obilježava afinitet novim iskustvima u različitim područjima života ali i otvorenost ka novim informacijama. *Ugodnost* – „obilježava nenaklonost prema obračunima, sklonost pregovaranju i suradnji, usklađenosti obiteljskih i drugih odnosa.“ *Savjesnost* – „savjesne osobe su marljive imaju jasnu usmjerenost ka cilju, radišni su i uredni pa su tako savjesni ljudi zadovoljniji i uspješniji u poslu (Karlović i Glavina Jelaš, 2016).

Tablica 1. Faktori osobina ličnosti i ilustrativne skale

<i>Značajke pojedinca s visokim rezultatom</i>	<i>Skale osobina ličnosti</i>	<i>Značajke pojedinca s niskim rezultatom</i>
zabrinut, nervozan, emocionalan, nesiguran, neadekvatan, hipohondarski	NEUROTICIZAM (N)	miran, opušten, neemocionalan, izdržljiv, siguran, samozadovoljan
društven, aktivan, govornik, orijentiran na osobe, optimističan, voli zabavu, srdačan	EKTRAVERZIJA (E)	zatvoren, trezven, ne zanosi se, udaljen, orijentiran na zadatke, povučen
znatiželjan, širokih interesa, kreativan, originalan, maštovit, netradicionalan	OTVORENOST (O)	konvencionalan, realističan, uskih interesa, neumjetnički, neanalitičan
mekog srca, dobroćudan, povjerljiv, uslužan, sklon opuštanju, lakovjeran, iskren	UGODNOST (U)	sumnjičav, sklon manipulaciji, ne surađuje, osvetljiv, ciničan, grub, bezobziran, razdražljiv,
organiziran, ambiciozan, ustrajan, pouzdan, discipliniran, radišan, samo točan, skrupulozan, uredan	SAVJESNOST (S)	besciljan, nepouzdan, ljen, nepažljiv, nemaran, bezvoljan, hedonistički

Izvor: Costa, P. T. i McCrae, R. R., 1992., prema Pervin, L. A., Cervone, D. P., John, O. (2008). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Školska knjiga.

Pervin, Cervone i John (2008) iskazuju da svaki pojedinac posjeduje svojevrsnu razinu navedenih dimenzija ličnosti, a razina tih dimenzija ima utjecaj na iskustvo i psihološki razvoj pojedinca. Nadalje Tatalović Vorkapić (2014) navodi da je petofaktorski model ličnosti najpodržaniji empirijskim istraživanjima i najčešće se koristi u proučavanju osobnosti diljem svijeta. Mlačić (2002) ovaj model također predstavlja kao najvažniju teoriju osobnosti u dvadesetom stoljeću. Unatoč dokazima koji osporavaju njegovu vodeću ulogu u psihologiji ličnosti, ovaj teorijski model je uspio pronaći najlakši način za operacionalizaciju i mjerenje ličnosti.

6. EMOCIONALNA KOMPETENTNOST

Puškarčić (2020) navodi kako je *emocionalna kompetentnost* relativno nov i složen pojam te da ima vrlo bitnu ulogu u svijetu. Za stjecanje emocionalnih kompetencija, preduvjet je posjedovanje emocionalne inteligencije. Autorica također ističe da je važno napomenuti da posjedovanje visoke emocionalne inteligencije ne jamči automatsko posjedovanje emocionalnih kompetencija. Emocionalne kompetencije se uče i razvijaju putem iskustva i prakse.

Mayer i Salovey (1999) emocionalnu kompetenciju definiraju kao vještinu koja se sastoji od nekoliko elemenata. Ta sposobnost uključuje precizno uočavanje, procjenu i izražavanje emocija, mogućnost pristupa ili prizivanja osjećaja koji rasterećuju razmišljanje, razumijevanje emocija i emocionalnu svjesnost, kao i sposobnost regulacije emocija s ciljem potpore emocionalnom i intelektualnom razvoju.

Weare (2004, prema Puškarčić 2020) navodi neke prednosti emocionalne kompetentnosti, a to su:

„Poboljšanja u standardima: efektivnije učenje; bolje ponašanje; veća motivacija; veći moral.

Ponašanja koja dovode do boljih socijalnih vještina: bolje uklapanje u društvo; pružanje podrške drugima; razumijevanje tuđih emocija i ponašanja.

Prednosti na radnom mjestu: kontroliranje stresa; bolje i brže obavljanje zadataka; brže rješavanje problema.

Bolje mentalno zdravlje: smanjuju rizik od mentalne bolesti; smanjen rizik za depresiju; smanjen rizik za anksioznost; smanjen rizik za probleme s prehranom; smanjen stres.

Pozitivan utjecaj na društvo: sudjelovanje u društvenim aktivnostima; smanjenje zločina; više empatičnosti; svijest o okolišu; rješavanje bitnih pitanja čovječanstva i budućnosti.“

Weare (2004, prema Puškarčić 2020) navodi kako postoje tri glavne odrednice emocionalne kompetencije a to su: a) Razumijevanje sebe i vlastitih emocija, b) Razumijevanje, izražavanje i kontroliranje vlastitih emocija, c) Sposobnost razumijevanja socijalnog okruženja i uključivanja u socijalnu skupinu. *Razumijevanje sebe i vlastitih emocija* prema ovom autoru obuhvaća ljubav i prihvaćanje sebe, razumijevanje vlastitih emocija i mana te prihvaćanje sebe kao jedinstvene osobe. Autor također navodi da je ključno razviti optimizam i pozitivan pogled

na život te razumijevanje smisla našeg postojanja te da nam to pomaže u suočavanju s problemima, postizanju ciljeva i kontinuiranom osobnom razvoju. *Razumijevanje, izražavanje i kontroliranje vlastitih emocija* obuhvaća razumijevanje, proživljavanje i izražavanje emocija te svijest o njihovim posljedicama na nas i našu okolinu. Također uključuje razumijevanje uzroka emocija i njihovo kontroliranje. Prema navedenom autoru, kako je važno je ispravno izraziti emocije prema sebi i drugima te kako kontrolirati i prilagoditi svoje ponašanje ovisno o situaciji. Što više znamo o emocijama i njihovim utjecajima, lakše ih možemo kontrolirati. Pod komponentu *Sposobnost razumijevanja socijalnog okruženja i uključivanja u socijalnu skupinu* spada sposobnost povezivanja s drugim ljudima, ljubav prema njima i prihvaćanje njihove prisutnosti. Također, uključuje empatiju i razumijevanje tuđih emocija te prilagodbu na temelju tih emocija. Autor navodi da trebamo biti sposobni suosjećati s drugima jer na temelju tjelesnog položaja ili izraza lica možemo prepoznati kako se netko osjeća. Nadalje, autor ističe da je u ovoj komponenti sposobnost komunikacije važna te da bismo trebali tolerirati i prihvaćati različitosti, izražavati vlastite stavove i mišljenje, komunicirati otvoreno i pristupačno i tretirati druge ljude kao ravnopravne sugovornike.

Munjas Samarin i Takšić (2009) ističu da su programi koji se definiraju kao oni koji potiču kompetencije usmjereni na razvoj određenih vještina u područjima emocija, kognicije, socijalnog ponašanja i moralnog razvoja. U tom kontekstu, prema navedenim autorima emocionalna kompetencija se opisuje kao vještina razumijevanja i otkrivanja kako vlastitih osjećaja tako i osjećaja drugih ljudi, njihovih osjećajnih reakcija te adekvatnog reagiranja na njih.

7. CILJ ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti, osobine ličnosti i emocionalnu kompetentnost studenata učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj. Osim toga cilj je bio i ispitati postojanje razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti navedenih studenata s obzirom na multikulturalna iskustva, osobine ličnosti i emocionalnu kompetentnost.

Preciznije, iz ovog cilja istraživanja proizlaze sljedeće hipoteze:

H1: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj pokazuju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost.

H2: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na multikulturalna iskustva.

H3: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na osobine ličnosti.

H4: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na emocionalnu kompetentnost.

8. METODE ISTRAŽIVANJA

8.1. Sudionici i postupak istraživanja

Uz dopuštenje Stručnog vijeća Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru provedeno je istraživanje u kojem je sudjelovalo 235 sudionika istraživanja ($N_z = 227$, $N_M = 8$). Sudionici istraživanja su studenti učiteljskog studija sa sedam različitih sveučilišta: Sveučilište u Zadru ($N = 86$), Sveučilište u Zagrebu ($N = 62$), Sveučilište u Splitu ($N = 7$), Sveučilište u Rijeci ($N = 21$), Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku ($N = 26$), Sveučilište Jurja Dobrile u Puli ($N = 9$), Sveučilište u Slavonskom Brodu ($N = 24$).

Sudionici istraživanja upitnike su popunjavali dobrovoljno i anonimno za vrijeme redovne visokoškolske nastave psihologije putem Google Obrasca putem sustava za e-učenje Merlin/Moodle na koji oni ulaze putem njihovih elektroničkih identiteta (AAI) dodijeljenih od strane njihovih matičnih ustanova. Ispitivanje je trajalo oko 20 minuta. Prikupljeni podatci obrađeni su primjenom programskoga sustava *Statistika 14.0* i Excela.

8.2. Instrumenti

Za potrebe istraživanja u okviru ove diplomske radnje korišteno je nekoliko upitnika ili skala:

1) *Skala Interkulturalne osjetljivost (ISS)* autora Chen i Starosta (2000) koja originalno ima 24 tvrdnje koji su raspodijeljeni u pet faktora. Skala je validirana na uzorku budućih učitelja i sastoji se od 21 čestice kroz pet skala (Jurković, 2023, u objavi). Sudionici istraživanja odgovore su bilježili na Likertovoj ljestvici od pet stupnjeva procjene (1 – uopće se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem). Primjer čestice: „Često pokazujem svoje razumijevanje verbalnim ili neverbalnim znakovima sugovorniku iz druge kulture“. Na uzorku od 1709 učenika srednjih škola u originalnom istraživanju Cronbachov α koeficijent iznosio je .91. Na našem uzorku pouzdanost upitnika pokazala se također izrazito visokom ($\alpha = .904$).

2) *Big Five Inventory (BFI)* autora Veronike Benet-Matinez i Olivera Petera Johna (1998) mjeri svih pet dimenzija ličnosti (Ekstraverzija, Otvorenost, Neuroticizam, Ugodnost i Savjesnost), a validacija u RH je potvrdila originalnu strukturu (Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006). Upitnik se sastoji od 44 čestice na koje su sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta, odgovarali korištenjem Likertove ljestvice od pet stupnjeva (od 1 - uopće

se ne slažem do 5 - u potpunosti se slažem). Psihometrijske značajke upitnika na uzorku sudionika našeg istraživanja su zadovoljavajuće (Cronbach's Alpha koeficijent iznosi $\alpha = .800$). 3) u kojoj su pitanja oblikovana na temelju teorijske podloge i Upitnika multikulturalnog iskustva (engl. *Multicultural Experiences Questionnaire* autora Narvaez i sur. 2010) za kojeg je dobiveno dopuštenje autora.

4) *Upitnik emocionalne kompetentnosti* (UEK-45) autora Vladimira Takšića (2002) predstavlja kraću varijantu *Upitnika emocionalne inteligencije* (UEK-136) autora Takšića (1998). Ovaj je Upitnik autor konstruirao prema modelu Mayera i Saloveya (1997). Upitnik UEK-45 sadrži tri podskupa: 1) Sposobnost Uočavanja i razumijevanja emocija, 2) Sposobnost Izražavanja i imenovanja emocija i 3) Sposobnost Upravljanja emocijama. Psihometrijske osobine ovog upitnika su jako dobre, pouzdanost cijelog upitnika na različitim uzorcima ispitanika kreće se od .88 do .92, a na uzorku iz ovog istraživanja iznosi ($\alpha = .944$).

5) Upitnik multikulturalnih iskustava koji je prilagođen prema istoimenom upitniku kojeg je koristio autor Jurković (2023) u svojoj doktorskoj radnji.

6) Upitnik za mjerenje sociodemografskih varijabli obuhvaćao je pitanja vezana za: spol, godinu studija, sveučilišta na kojem sudionik pohađa učiteljski studij (Zagreb, Split, Rijeka, Zadar, Osijek, Pula i Slavonski Brod), prosjek ocjena prethodne akademske godine studija te za studente prve godine prosjek ocjena završnog razreda srednje škole, srednjoškolsko obrazovanje (četverogodišnja strukovna škola i gimnazija), regija u kojoj su sudionici istraživanja proveli većinu svoga života (Istočna Hrvatska, Gorska Hrvatska, Sjeverno hrvatsko primorje, Središnja Hrvatska, Južno hrvatsko primorje, izvan RH), veličina mjesta stanovanja u kojoj su sudionici istraživanja proveli većinu svog života (selo, prigradsko naselje, grad, veliki grad), završen stupanj obrazovanja majke i oca (OŠ, SŠ, viša škola/fakultet, magisterij/doktorat).

8.3. Mjere korištene u statističkoj obradi podataka

8.3.1. Prosječne vrijednosti i raspršenja

U ovom istraživanju korištene su sljedeće mjere:

M – aritmetička sredina

SD – standardna devijacija

C – centralna vrijednost

Aritmetička sredina

Jedna od najkorištenijih formula, a ujedno i jedna od najpoznatijih za potrebe statistike je aritmetička sredina (prosječna vrijednost). Izračunava se tako da se ukupan zbroj određenih rezultata zbroji te se taj zbroj podijeli sa brojem rezultata.

Formula za aritmetičku sredinu: $M = \frac{\text{Zbroj svih rezultata}}{\text{Broj rezultata}}$

Standardna devijacija

„Kada uzmemo u obzir prosječno odstupanje rezultata od aritmetičke sredine vodeći računa o predznaku, zbroj je gotovo uvijek nula. To je zbog činjenice da aritmetička sredina predstavlja težište rezultata, pa je zbroj odstupanja iznad i ispod nje uvijek jednak nuli. Da bismo izbjegli predznake odstupanja, možemo ih kvadrirati. Ako zbrojimo kvadrirana odstupanja i izračunamo njihovu aritmetičku sredinu, dobit ćemo mjeru varijabilnosti koja se u statistici naziva varijanca. Iako matematičari i stručnjaci za statistiku uglavnom koriste pojam varijance, taj koncept nije lako vizualizirati, a također nije prikladan za razumijevanje drugih statističkih pojmova i varijabilnosti. Međutim, drugi korijen varijance, poznat kao standardna devijacija (SD).“ (Petz i sur, 2012:51) Standardna devijacija (SD) se koristi kako bismo izmjerili

varijabilnost rezultata, što rezultira mjerom raspršenosti koja je usklađena s mjerilom koje se koristi pri izvršavanju mjerenja.

Formula za standardnu devijaciju:

$$SD = \sqrt{\text{varijanca}} \qquad SD = \frac{\sqrt{\sum(X - M)^2}}{N - 1}$$

Centralna vrijednost (medijan)

Osim aritmetičke sredine, koristimo i druge središnje vrijednosti, posebno kada iz različitih razloga nije preporučljivo izračunavati aritmetičku sredinu. Na primjer, kada imamo izuzetno veliku ili izuzetno malu vrijednost u nizu rezultata ili kada je raspodjela rezultata izrazito asimetrična, aritmetička sredina ne predstavlja dobar reprezentativni uzorak takvog skupa rezultata. U tim slučajevima trebamo koristiti drugu centralnu vrijednost. Centralna vrijednost je vrijednost koja je smještena točno u sredinu niza rezultata koji su sortirani po njihovoj veličini (Petz i sur., 2012:51).

Formula za izračunavanje centralne vrijednosti: $R_C = (N + 1)/2$

8.3.2. t-test i Analiza varijance (ANOVA)

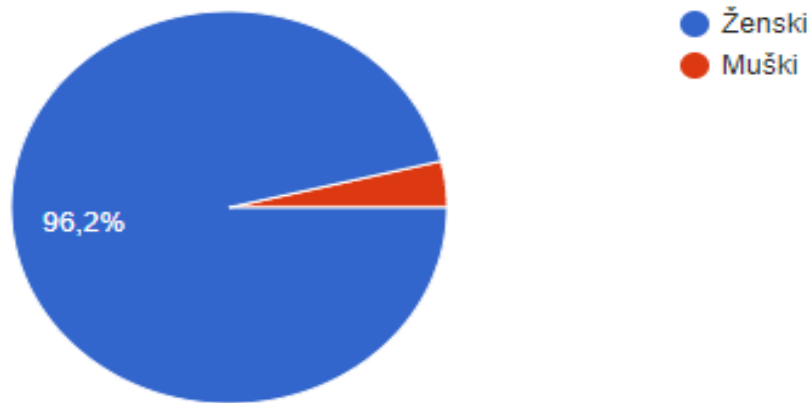
Osim aritmetičke sredine koja se koristi za testiranja statističke značajnosti razlika. U ovom diplomskom radu korištene su također jedne među češćim varijacijama a to su: t-test i analiza varijance (ANOVA). T-test se koristi kada između dvije varijable želimo testirati razliku, dok se analiza varijance koristi se kada želimo utvrditi postoji li razlika između više aritmetičkih sredina dobivenih mjerenjem zavisne varijable u istraživanju, pri čemu nezavisna varijabla ima različite razine i različite učinke na zavisnu varijablu (Petz i sur., 2012:223).

8.3.3. Levenov test i post-hoc

Rašić-Bakarić, Šimović i Vizek (2013, prema Coakes, 2005) navode kako se Levenov test primjenjuje kako bi utvrdili postoji li statistički značajna razlika u varijancama između tri i više uzoraka. Ako Leveneov test ne pokaže statistički značajne razlike u varijancama može se nastaviti s provođenjem jednosmjerne analize varijance i post-hoc analiza s ciljem višestruke usporedbe srednjih vrijednosti među grupama.

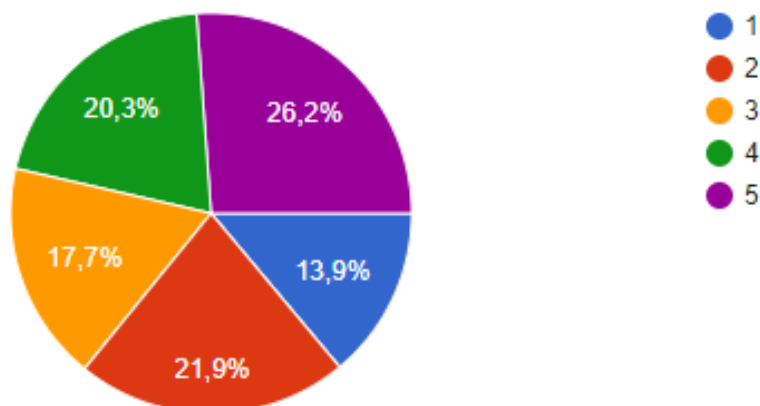
9. REZULTATI I RASPRAVA

9.1. Opis uzorka

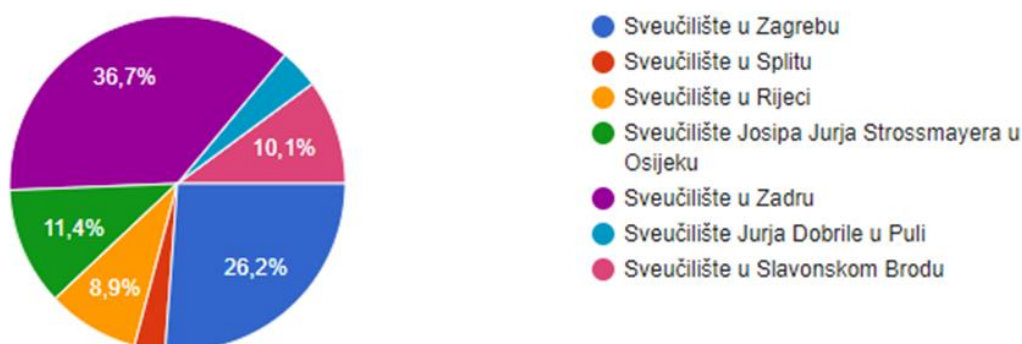
Slika 1. Postotak sudionika prema spolu

Slika 1. prikazuje koliki je postotak sudionika u istraživanju ženskog, a koliki muškog spola. Veći dio kruga, obojen plavom bojom, predstavlja ženski spol s postotkom od 96.2 %, što znači da je većina sudionika bila ženskog spola. Manji dio kruga, obojen crvenom bojom, predstavlja muški spol s postotkom od 3.8 %, što znači da je puno manji broj sudionika bio muškog spola. Ovaj grafikon jasno pokazuje da je u istraživanju sudjelovalo puno više ženskih nego muških sudionika.

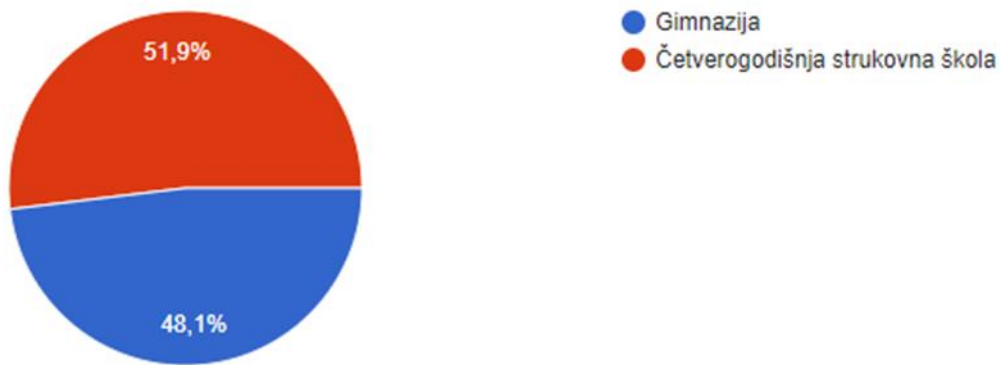
Slika 2. Postotak sudionika istraživanja prema godini studija

Slika 2. prikazuje postotak sudionika istraživanja prema godini studija. Ljubičasta boja, koja čini 26.2 % grafikona, predstavlja petu godinu studija koja je najzastupljenija među sudionicima istraživanja. Zelena boja, s 20.3 % predstavlja četvrtu godinu studija. Žuta boja, s 17.7 % predstavlja treću godinu studija. Crvena boja, s 21.9 % predstavlja drugu godinu studija. Plava boja, koja čini 13.9 % predstavlja prvu godinu studija te ima najmanji udio među sudionicima istraživanja.

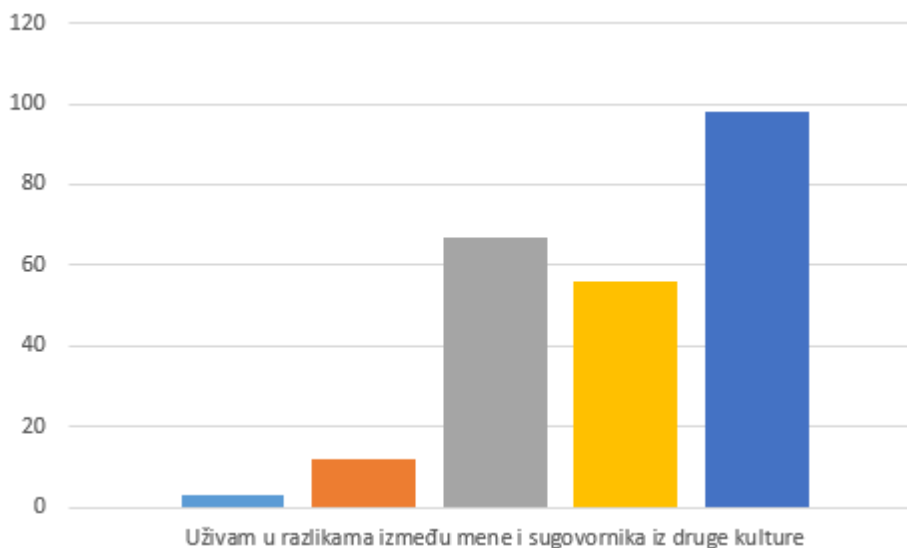
Slika 3. Postotak sudionika istraživanja prema Sveučilištima u Republici Hrvatskoj

Slika 3. prikazuje postotak sudionika istraživanja iz različitih Sveučilišta iz RH. Sveučilište u Zagrebu ima udio od 26.2 %, Sveučilište u Splitu ima udio od 3 %, Sveučilište u Rijeci ima udio od 8.9 %, Sveučilište *Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku ima udio od 11.4 %, Sveučilište u Zadru ima udio od 36.7 %, Sveučilište *Jurja Dobrile* u Puli ima udio od 3.8 %, dok Sveučilište u Slavonskom Brodu ima udio od 10.1 %. Grafikon jasno prikazuje udjele sudionika istraživanja prema Sveučilištima, pri čemu je Sveučilište u Zadru najviše zastupljeno, što ukazuje na to da je većina sudionika istraživanja s tog Sveučilišta, dok je najmanji udio sa Sveučilišta u Splitu.

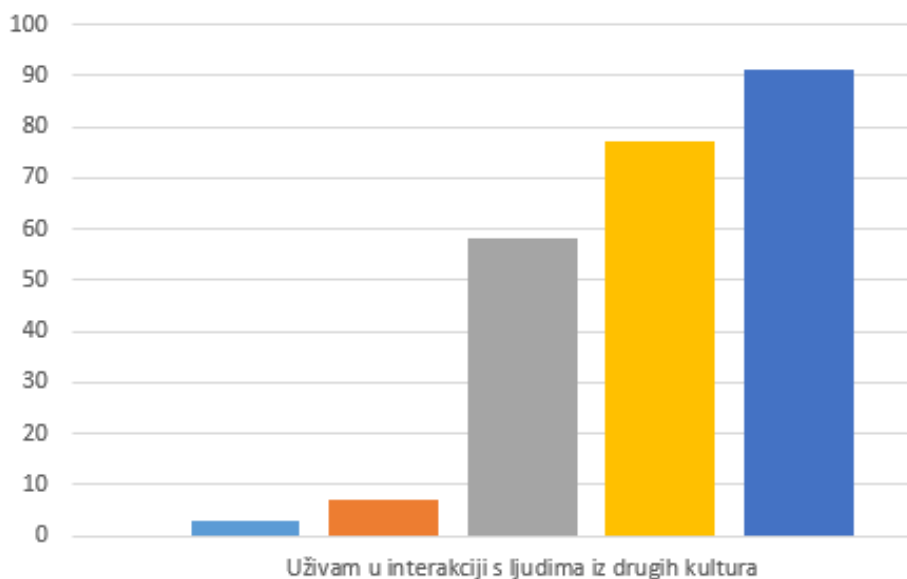

Slika 4. Završeno srednjoškolsko obrazovanje

Slika 4. prikazuje postotak sudionika istraživanja prema završenom srednjoškolskom obrazovanju. Crvena boja označava četverogodišnju strukovnu školu i na grafikonu čini udio od 51.9 %. To znači da je većina sudionika istraživanja završila četverogodišnju strukovnu školu prije upisa na učiteljski fakultet. Plava boja označava gimnaziju i ima udio od 48.1 % na grafikonu. Prema ovom grafu može se zaključiti da su obje vrste srednjoškolskog obrazovanja značajno zastupljene među sudionicima istraživanja.

Slika 5. Uživanje u razlikama sudionika istraživanja i sugovornika iz druge kulture

Slika 6. Uživanje u interakciji s ljudima iz drugih kultura

Na slikama 5. i 6. prikazani su grafikoni koji predstavljaju rezultate stavova sudionika istraživanja u svezi njihovih stavova prema uživanju u razlikama i interakcijama s ljudima iz drugih kultura. Studenti su za svaku tvrdnju trebali, ovisno o njihovom stupnju slaganja s navedenom tvrdnjom, odabrati jedan odgovor od 1 - *uopće se ne slažem* do 5 - *u potpunosti se slažem*. Slika 5. prikazuje da se od 235 studenata, njih čak 97 % u potpunosti slaže s tvrdnjom da uživaju u razlikama između njih i sugovornika iz druge kulture, što ukazuje na to da većina studenata cijeni različitosti i vidi ih kao nešto što doprinosi njihovim interakcijama s drugim kulturama. Na slici 6. većina studenata, točnije njih 91 %, u potpunosti se slaže s tvrdnjom da uživaju u interakciji s ljudima iz drugih kultura. Ovi rezultati jasno ukazuju na to da većina studenata ima pozitivan stav prema upoznavanju i komuniciranju s ljudima iz različitih kultura. Rezultati ovog istraživanja mogu se povezati s rezultatima Gojević (2018) koja je došla do zaključka da se studentice za razliku od studenata statistički značajno više slažu sa tvrdnjom „Uživam u interakciji s osobama iz različitih kultura“. Na temelju ovih rezultata može se zaključiti kako većina studenata iskazuje otvorenost, interes i užitak u interakcijama s pojedincima iz drugih kultura te da cijene različitosti koje te interakcije donose. Ovo ukazuje na visoku interkulturalnu osjetljivost jer su sudionici spremni uspješno komunicirati i surađivati s ljudima iz drugih kultura.

Tablica 2. Osnovni deskriptivni podaci (N = 235)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>
Spol	1.97	.182	2.00	2	1	2
Godina studija	3.22	1.408	3.00	5	1	5
Sveučilište	3.81	2.000	5.00	5	1	7
Srednjoškolsko obrazovanje	1.52	.501	2.00	2	1	2
Prosječna ocjena	3.89	.470	2.00	4	2.56	4.87
Regija iz koje dolazite	2.63	1.445	2.00	2	1	6
Veličina mjesta	2.26	1.130	2.00	1	1	4
Obrazovanje majke	2.11	.593	2.00	2	1	4
Obrazovanje oca	2.15	.619	2.00	2	1	4

Napomena: *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *C* – centralna vrijednost (medijan), *D* – dominantna vrijednost (mod), *Min* – minimalni rezultat, *Max* – maksimalni rezultat

U *Tablici 2.* prikazani su osnovni deskriptivni podaci sudionika istraživanja. Sudionici istraživanja, studenti svih učiteljskih fakulteta u Republici Hrvatskoj, su prosječno žene ($M = 1.97$, $SD = .182$, $D = 2$). Uvidom u aritmetičku sredinu ($M = 1.52$) možemo zaključiti da su sudionici istraživanja podjednako završili obje vrste srednjih škola (gimnazija, strukovna škola). S obzirom na sveučilište i godinu studija, sudionici su najčešće studenti Sveučilišta u Zadru ($M = 3.81$, $D = 5$) te s pete godine studija ($M = 3.22$, $D = 5$). Prosjek ocjena sudionika je na relativno visokoj razini ($M = 3.89$, $D = 4$) odnosno prosječna ocjena im je vrlo dobar. Nadalje, sudionici istraživanja uglavnom su sa sela ($M = 2.63$, $D = 2$).

9.2. Frekvencije i deskripcija

Tablica 3. Osnovni deskriptivni podaci za interkulturalnu osjetljivost, osobine ličnosti i emocionalnu kompetentnost

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>SD</i>	<i>Asim.</i>	<i>Spljošt.</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Samopouzdanje	235	3.67	3.80	3.80	.736	-.29	-.30	1.6	5
Uživanje	235	4.27	4.33	5.00	.708	-.73	-.45	2	5
Poštivanje i uvažavanje	235	4.38	4.40	5.00	.589	-.99	.81	2	5
Uključenost	235	4.27	4.67	5.00	.762	-.95	.14	1.67	5
Pažljivost	235	3.98	4.00	5.00	.81	-.64	-.02	1.25	5
Neuroticizam	235	3.31	3.36	3.50	.746	-.18	-.28	1	5
Otvorenost	235	2.38	2.40	2.40	.544	.48	.86	1.1	4.3
Savjesnost	235	2.36	2.33	2.22	.718	.43	-.05	1	5
Ekstraverzija	235	2.46	2.38	2.00	.68	.25	-.15	1	4.75
Ugodnost	235	2.15	2.11	2.22	.569	.55	.59	1	4.22
Uočavanje i razumijevanje	235	3.89	3.87	3.67	.652	-.37	.60	1.4	5
Izražavanje i imenovanje	235	3.65	3.71	3.79	.694	-.34	-.16	1.43	5
Regulacija i upravljanje	235	3.88	3.88	3.63	.503	-.54	2.21	1.5	5

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *C* – centralna vrijednost (medijan), *D* – dominantna vrijednost (mod), *SD* – standardna devijacija, *Asim.* – Asimetrična distribucija, *Spljošt.* – Spljoštenost distribucije, *Min* – minimalni rezultat, *Max* – maksimalni rezultat; *Samopouzdanje* - Samopouzdanje u interakciji s pripadnicima drugih kultura, *Uživanje* - Uživanje u interakciji, *Poštivanje i uvažavanje* - Poštivanje i uvažavanje kulturnih razlika, *Uključenost* - Uključenost u interakciju, *Pažljivost* - Pažljivost u interakciji; *Uočavanje i razumijevanje* - Skala sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija, *Izražavanje i imenovanje* - Skala sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija, *Regulacija i upravljanje* - Skala sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama

Tablica 3. prikazuje osnovne deskriptivne podatke za razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti, osobina ličnosti i emocionalne kompetentnosti. Ispitivanjem varijabli interkulturalne osjetljivosti, u svih pet subskala (Samopouzdanje, Uživanje, Poštivanje i uvažavanje, Uključenost, Pažljivost) primjećuje se da prosječne ocjene pokazuju prosječno ravnomjernu raspodjelu među sudionicima istraživanja. Za varijablu Samopouzdanje većina sudionika istraživanja ocijenila je samopouzdanje blizu prosječne vrijednosti ($M = 3.67$), uz blagu spljoštenost ($Spljošt. = -0.30$) i blago negativnu asimetriju ($Asim. = -0.29$). Slično tome, varijabla Uživanje je također pokazala prosječno ravnomjernu raspodjelu ocjena ($M = 4.27$), s

blagom spljoštenošću (*Spljošt.* = -0.45) i negativnom asimetrijom (*Asim.* = -0.73). Ocjene varijable Poštivanje i uvažavanje također su blizu prosječne vrijednosti ($M = 4.38$), što ukazuje na prosječno ravnomjernu raspodjelu među sudionicima istraživanja s visokom spljoštenošću (*Spljošt.* = 0.81) i negativnom asimetrijom (*Asim.* = -0.99). Drandić (2016) u svom istraživanju uočava da između Uživanja u interakciji i Poštivanja i uvažavanja postoji pozitivna, ali slaba korelacija koju objašnjava tako da povećanje uživanja u međusobnim kontaktima različitih kultura dovodi do većeg međusobnog poštivanja, dok je između Uživanja i Poticanja slaba negativna korelacija, jer izostanak Uživanja u interakciji s osobama različite kulture rezultira nedostatkom poticanja na međusobno druženje. Uključenost je ocijenjena blizu prosječne vrijednosti ($M = 4.27$), uz blagu spljoštenost (*Spljošt.* = 0.14) i negativnu asimetriju (*Asim.* = -0.95), dok je Pažljivost ocijenjena ($M = 3.98$) s gotovo ravnomjernom raspodjelom ocjena (*Spljošt.* = -0.02) i negativnom asimetrijom (*Asim.* = -0.64). Standardna devijacija (*SD*) za sve varijable ukazuje na relativno malo odstupanje ocjena od prosječne vrijednosti, što implicira da su ocjene sudionika istraživanja blizu sredine raspona ocjena.

Osnovni deskriptivni podaci osobina ličnosti otkrivaju sljedeće rezultate. Za varijablu Neuroticizam, ocjene su prosječno ravnomjerno raspodijeljene među sudionicima istraživanja, s vrijednostima blizu prosječne ocjene ($M = 3.31$), malom spljoštenošću (*Spljošt.* = -0.28) i blagom negativnom asimetrijom (*Asim.* = -0.18). Varijabla Otvorenost pokazuje ocjene blizu prosječne vrijednosti ($M = 2.38$) s malom spljoštenošću (*Spljošt.* = 0.86) i pozitivnom asimetrijom (*Asim.* = 0.48). Za varijablu Savjesnost ocjene su također blizu prosječne vrijednosti ($M = 2.36$), s malom spljoštenošću (*Spljošt.* = -0.05) i pozitivnom asimetrijom (*Asim.* = 0.43). Ekstraverzija je ocijenjena blizu prosječne vrijednosti ($M = 2.46$), uz malu spljoštenost (*Spljošt.* = -0.15) i pozitivnu asimetriju (*Asim.* = 0.25). Varijabla Ugodnost pokazuje ocjene blizu prosječne vrijednosti ($M = 2.15$) s malom spljoštenošću (*Spljošt.* = 0.59) i pozitivnom asimetrijom (*Asim.* = 0.55) dok standardna devijacija (*SD*) za sve varijable ukazuje na relativno malo odstupanje ocjena od prosječne vrijednosti, što sugerira da su ocjene sudionika istraživanja blizu sredine raspona ocjena.

Kada se analiziraju osnovni deskriptivni podaci za faktore emocionalne kompetentnosti, uočavaju se sljedeći rezultati. Za faktor Uočavanje i razumijevanje ocjene su prosječno ravnomjerno raspodijeljene među sudionicima istraživanja, s prosječnom ocjenom blizu prosječne vrijednosti ($M = 3.89$), malom spljoštenošću (*Spljošt.* = 0.60) i negativnom asimetrijom (*Asim.* = -0.37). Faktor Izražavanje i imenovanje također pokazuje prosječno ravnomjernu raspodjelu ocjena među sudionicima istraživanja, s prosječnom ocjenom blizu

prosječne vrijednosti ($M = 3.65$), malom spljoštenošću ($Spljošt. = -0.16$) i negativnom asimetrijom ($Asim. = -0.34$). Za faktor Regulacija i upravljanje ocjene su također prosječno ravnomjerno raspodijeljene, s prosječnom ocjenom blizu prosječne vrijednosti ($M = 3.88$), malom spljoštenošću ($Spljošt. = 2.21$) i negativnom asimetrijom ($Asim. = -0.54$) dok standardna devijacija (SD) za sve faktore ukazuje na relativno malo odstupanje ocjena od prosječne vrijednosti, što sugerira da su ocjene sudionika istraživanja relativno konzistentne u svim područjima emocionalne kompetentnosti.

S obzirom na konzistentnost, ova tablica pruža pouzdane informacije o općoj percepciji ili doživljaju sudionika istraživanja o određenim aspektima interkulturalne osjetljivosti, osobina ličnosti i faktorima emocionalne kompetentnosti te mogu biti korisni za daljnja istraživanja ili razvoj programa koji se bave interkulturalnom osjetljivošću i emocionalnom kompetentnošću. Također, niski rezultati spljoštenosti i asimetrije krivulja rezultata istraživanja ukazuju da se radi o normalnoj distribuciji rezultata, što nam nadalje daje mogućnost da rezultate inferencijalne statistike izračunamo u okviru parametrijske statistike.

9.3. Rezultati inferencijalne statistike (t-test, ANOVA)

U Tablicama od 4. do 14. prikazati će se rezultati postojanja statistički značajnih razlika među razinama razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na multikulturalna iskustva uz pomoć t-testa i ANOVA. U tablicama od 15. do 19., prikazat će se rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razinama razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na osobine ličnosti. U tablicama od 20. do 22., prikazat će se rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razinama razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na emocionalnu kompetentnost.

Tablica 4. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razinama razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na čestinu putovanja izvan zemlje

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Razlika M1-M2</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	
1. Koliko često ste putovali izvan zemlje u kojoj živite (u druge zemlje)?	Nikada	1-2 puta u životu					2.071		3	.05	
		3-4 puta u životu	3	4.33	.577	4	5	1.272		3	.38
		5 ili više puta u životu						1.141		3	.47
	1-2 puta u životu	3-4 puta u životu						-800	6.092	3	.01*
		5 ili više puta u životu	42	2.26	1.231	1	5	-930		3	.00**
		5 ili više puta u životu									
3-4 puta u životu	5 ili više puta u životu	65	3.06	1.298	1	5	-.130		3	.92	
5 ili više puta u životu		125	3.19	1.412	1	5					

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 4.* vidi se da je analiza varijance (ANOVA) pokazala postojanje statistički značajnih razlika u razinama razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na čestinu putovanja izvan zemlje u kojoj žive sudionici istraživanja. Levenov post-hoc test pokazao je da postoji statistički značajna razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti studenata koji su putovali izvan zemlje 1-2 puta u životu ($M = 2.26$; $SD = 1.231$) i onih koji su putovali 3-4 puta ($M = 3.06$; $SD = 1.298$), ($F = 6.092$, $p < .01$), te onih koji su izvan zemlje putovali 1-2 puta u životu i onih koji su putovali 5 i više puta u životu ($M = 3.19$; $SD = 1.412$), ($F = 6.092$, $p < .01$). Uvidom u aritmetičke sredine može se zaključiti da oni studenti koji su putovali 1-2 puta u životu iskazuju nižu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti od onih studenata koji su putovali 3-4 puta u životu ili 5 i više puta. To se može objasniti time da se studentima koji su putovali izvan zemlje direktno pruža priliku za izravnu interakciju s drugim kulturama, ljudima i načinima života, omogućujući im da dožive drugačije načine razmišljanja, vrijednosti i perspektive te potiče razvoj komunikacijskih vještina u međukulturalnom kontekstu, što rezultira većom interkulturalnom osjetljivošću.

Tablica 5. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na broj stranih jezika

			<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Razlika</i> <i>M1-M2</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
2. S koliko stranih jezika se služite?	Jedan	Dva	96	2.49	1.322	1	5	-.758	14.646	2	.00**
		Tri i više						-1.357		2	.00**
	Dva	Tri i više	113	3.25	1.340	1	5	-.598		2	.09
		Tri i više								26	3.85

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 5.* vidi se da je analiza varijance (ANOVA) pokazala postojanje statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na broj stranih jezika kojima se sudionici služe ($F = 14.646$, $p < .01$). Levenov post-hoc test pokazao je da postoji statistički značajna razlika u izraženosti interkulturalne osjetljivosti kod onih studenata koji se služe s jednim stranim jezikom ($M = 2.49$, $SD = 1.322$) i onih koji se služe sa dva strana jezika ($M = 3.25$, $SD = 1.340$) te onih koji se služe sa tri i više stranih jezika ($M = 3.85$, $SD = 1.156$). Uvidom u aritmetičke sredine sa sigurnošću se može zaključiti da oni studenti koji se služe sa dva i tri ili više stranih jezika iskazuju višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti od onih studenata koji se služe samo s jednim stranim jezikom. Poznavanje više jezika omogućuje studentima dublje razumijevanje različitih kultura, njihovih vrijednosti, normi i običaja te im omogućuje da komuniciraju s ljudima iz različitih kultura na njihovom vlastitom jeziku. To olakšava međusobno razumijevanje i stvaranje veze s drugim ljudima, što može poboljšati interkulturalnu osjetljivost. Zrnić (2015) u svom istraživanju koje je provedeno među gimnazijalcima iz Varaždina, došla je do zaključka da učenici koji nikada nisu putovali u inozemstvo aktivno koriste samo jedan strani jezik, dok se učenici koji su boravili u inozemstvu duži period aktivno služe s tri jezika. Nadalje, Gojević (2018) je isto kao i Legac (2005, prema Gojević, 2018) u istraživanju studenata, od kojih većina studira na jezičnim studijima, zaključio da studenti na dvopredmetnim studijima imaju veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one studente koji su na jednopredmetnom studiju, što se može povezati s rezultatima ovog istraživanja koji govore da studenti koji se služe sa dva ili više jezika imaju veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti.

Tablica 6. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na kontakte s pripadnicima drugih kultura

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
3. Jeste li trenutno u kontaktu s pripadnicima drugih kultura?	Jesam	95	3.48	1.219	1	2	3.82	4.55	233	.05*
	Nisam	140	2.68	1.405					233	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 6.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji su trenutno u kontaktu s pripadnicima drugih kultura ($M = 3.48$, $SD = 1.219$) imaju statistički značajno veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one koji nisu u kontaktu s pripadnicima drugih kultura ($M = 2.68$, $SD = 1.405$) ($t = 4.55$, $p < .05$). Stoga se može zaključiti da interakcija s pripadnicima drugih kultura omogućuje stjecanje iskustva i razumijevanja različitih perspektiva, vrijednosti i običaja. Studenti kroz interkulturalne kontakte suočavaju se sa predrasudama i stereotipima te razvijaju otvorenost i razumijevanje prema drugim kulturama. Chocce, Johnson i Yossatorn (2015) su na Sveučilištu u Bangkoku istraživali utjecaj međunarodnih prijateljstava na interkulturalnu osjetljivost studenata prve godine. Rezultati su pokazali da postoji povezanost između interakcije s pripadnicima drugih kultura i razine razvijenosti interkulturalne osjetljivosti, kao i u ovom istraživanju.

Tablica 7. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na to imaju li prijatelje iz drugih kultura

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
4. Imate li prijatelje koji dolaze iz drugih kultura?	Imam	118	3.50	1.252	1	2	1.219	5.88	233	.27
	Nemam	117	2.50	1.343					233	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 7.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji imaju prijatelje koji dolaze iz drugih kultura ($M = 3.50$, $SD = 1.252$) nemaju statistički značajno

veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one koji nemaju prijatelje iz drugih kultura ($M = 2.50$, $SD = 1.343$), ($t = 5.88$, $p > .05$). S obzirom na to da su studenti učiteljskih fakulteta u RH koji su u kontaktu s pripadnicima drugih kultura iskazali veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti, a prisutnost prijatelja iz drugih kultura nije pokazala statistički značajnu razliku u višoj razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti, može se zaključiti da aktivna interakcija s pripadnicima drugih kultura igra važniju ulogu u razvoju interkulturalne osjetljivosti od samog prisustva međunarodnih prijatelja.

Tablica 8. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na poznanike iz drugih kultura

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
5. Imate li poznanike koji dolaze iz drugih kultura?	Imam	182	3.20	1.324					233	
	Nemam	53	2.32	1.397	1	2	.692	4.22		.41

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablica 8.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji imaju poznanike iz drugih kultura ($M = 3.20$, $SD = 1.324$) nemaju statistički značajno veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one studente koji nemaju poznanike koji dolaze iz drugih kultura ($M = 2.32$, $SD = 1.397$), ($t = 4.22$, $p > .05$).

Tablica 9. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na školovanje s pripadnicima drugih kultura

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
6. Jeste li se do sada školovali s pripadnicima različite kulture od Vaše?	Jesam	109	3.37	1.338	1	2	.008	3.83	233	.93
	Nisam	126	2.69	1.359					233	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 9.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji su se školovali s pripadnicima različitih kultura od njihove ($M = 3.37$, $SD = 1.338$) nemaju statistički značajno veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one koji se nisu školovali s pripadnicima različitih kultura od njihove ($M = 2.69$, $SD = 1.359$) ($t = 3.83$, $p > .05$).

Tablica 10. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na slušanje nastavnih sadržaja vezanih uz interkulturalizam

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
7. Jeste li imali priliku slušati nastavne sadržaje koji su se bavili problematikom interkulturalizma?	Jesam	130	3.13	1.411	1	2	.685	1.56	233	.41
	Nisam	105	2.85	1.350					233	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 10.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji su imali priliku slušati nastavne sadržaje koji su se bavili problematikom interkulturalizma ($M = 3.13$, $SD = 1.411$) nemaju statistički značajno veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one koji nisu imali priliku slušati nastavne sadržaje koji su se bavili problematikom interkulturalizma ($M = 2.85$, $SD = 1.350$) ($t = 1.56$, $p > .05$).

Tablica 11. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na život u zajednici drugačije kulture

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
8. Jeste li živjeli ili boravili u zajednici koja ima drugačiju kulturu od Vaše?	Jesam	61	3.61	1.295	1	2	.041	4.07	233	.84
	Nisam	174	2.79	1.361					233	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 11.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji su živjeli ili boravili u zajednici koja ima drugačiju kulturu od njihove ($M = 3.61$, $SD = 1.295$) nemaju statistički značajno veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one koji nisu živjeli ili boravili u zajednici koja ima drugačiju kulturu od njihove ($M = 2.79$, $SD = 1.361$) ($t = 4.07$, $p > .05$).

Tablica 12. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na praćenje medija i umjetnosti drugih kultura

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Razlika M1-M2</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	
9. Koliko često pratite medije i umjetnost iz drugih kultura?	Nikada	Par puta godišnje					-.096		5	1.00	
		Jednom mjesečno					-.455		5	.94	
		Jednom tjedno	11	2.55	1.508	1	5	-.340		5	.98
		Više puta tjedno						-.663		5	.70
		Svakodnevno						-.751		5	.55
	Par puta godišnje	Jednom mjesečno						-.358	1.823	5	.90
		Jednom tjedno						-.244		5	.97
		Više puta tjedno	53	2.64	1.429	1	5	-.567		5	.31
		Svakodnevno						-.655		5	.11
		Jednom mjesečno						.114		5	1.00
	Jednom tjedno	Više puta tjedno	24	3.00	1.474	1	5	-.208		5	.99
		Svakodnevno						-.297		5	.95
		Više puta tjedno	35	2.89	1.183	1	5	-.323		5	.90
	Više puta tjedno	Svakodnevno						-.411		5	.71
		Svakodnevno	48	3.21	1.368	1	5	-.089		5	.99
Svakodnevno	64	3.30	1.376	1	5						

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 12.* vidi se da analiza varijance (ANOVA) pokazuje kako među sudionicima istraživanja, studentima učiteljskih fakulteta u RH, nema statistički značajne razlike u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na učestalost praćenja medija (televizija, radio, časopisi, web-portali i sl.) i umjetnosti (film, glazba i sl.) iz drugih kultura ($F = 1.823$, $p > 0.05$). To bi značilo da razina izloženosti medijima i umjetnosti iz drugih kultura bilo to svakodnevno, više puta tjedno, jednom tjedno, par puta godišnje ili nikada, sudionike istraživanja, studente učiteljskih fakulteta u RH, ne dovodi do veće razine razvijenosti interkulturalne osjetljivosti.

Tablica 13. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na članstvo u udruzi uz kontakt s pripadnicima drugih kultura

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
10. Jeste li član ili ste bili član udruge/organizacije u kojoj imate ili ste imali kontakte s pripadnicima drugih kultura, uključujući volonterski angažman?	Jesam	45	3.56	1.253	1	2	0.298	3.01	233	.59
	Nisam	190	2.87	1.390					233	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 13.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji su bili ili jesu članovi udruge/organizacije u kojoj su imali kontakte s pripadnicima drugih kultura, uključujući volonterski angažman ($M = 3.56$, $SD = 1.253$), nemaju statistički značajno veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti od onih koji nisu ili su bili članovi udruge/organizacije u kojoj su imali ili imaju kontakte s pripadnicima drugih kultura, uključujući volonterski angažman ($M = 2.87$, $SD = 1.390$), ($t = 3.01$, $p > .05$).

Tablica 14. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na dosadašnje sudjelovanje u učeničkim razmjenama

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
11. Jeste li u dosadašnjem obrazovanju sudjelovali u nekom obliku učeničke/studentske razmjene i/ili ERASMUS+ projekta?	Jesam	31	3.65	1.199	1	2	1.449	2.8	233	.23
	Nisam	204	2.91	1.392					233	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *t*-test za izračunavanje statističke značajnosti razlike, *df*- stupnjevi slobode, *p*- vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Iz *Tablice 14.* vidi se kako sudionici istraživanja, studenti učiteljskih fakulteta u RH, koji su u dosadašnjem obrazovanju sudjelovali u nekom obliku učeničke/studentske razmjene i/ili ERASMUS+ projekta ($M = 3.65$, $SD = 1.199$) nemaju statistički značajno veću razinu

razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one koji u dosadašnjem obrazovanju nisu sudjelovali u nekom obliku učeničke/studentske razmjene i/ili ERASMUS+ projekta ($M = 2.91$, $SD = 1.392$) ($t = 2.80$, $p = .23$). Anderson, Hubbard, Lawton i Rexeisena (2006) su istraživali razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti prije i poslije seminara u Irskoj i Engleskoj, na kojima su sudjelovali međunarodni studenti poslovne administracije. Za razliku od rezultata ovog istraživanja, ovi autori su dobili rezultate statistički značajne razlike između studenata s obzirom na njihovo međunarodno iskustvo. Studenti koji su imali međunarodno iskustvo obrazovanja pokazali su veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u usporedbi s onima koji takvo iskustvo nisu imali. S druge strane, Penbek, Dicle i Cerit (2009, prema Gojević, 2018) dobili su statistički značajnu razliku između studenata koji imaju međunarodno obrazovno iskustvo i onih koji nemaju što bi za razliku od rezultata ovog istraživanja značilo da studenti koji imaju međunarodno obrazovno iskustvo imaju veću razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti.

Tablica 15. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Neuroticizam kao osobinu ličnosti

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Neuroticizam	najniža interkulturalnost	46	3.11	.668	1.63	4.38		4	
	niska interkulturalnost	41	3.13	.714	1.00	5.00		4	
	prosječna interkulturalnost	60	3.43	.664	1.63	4.88	2.239	4	.066
	viša interkulturalnost	42	3.38	.906	1.63	4.88		4	
	najviša interkulturalnost	46	3.43	.749	1.75	5.00		4	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 15.* vidi se da analiza varijance (ANOVA) nije pokazala postojanje statistički značajnih razlika u razinama razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Neuroticizam kao osobinu ličnosti. Levenov post-hoc test pokazao je da ne postoji statistički značajna razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($F = 2.239$, $p > .05$) s obzirom na Neuroticizam kao osobinu ličnosti.

Tablica 16. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Otvorenost kao osobinu ličnosti

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Otvorenost	najniža interkulturalnost	46	2.51	.483	1.60	4.20	2.239	4	.043*
	niska interkulturalnost	41	2.50	.546	1.60	4.30		4	
	prosječna interkulturalnost	60	2.35	.510	1.20	3.40		4	
	viša interkulturalnost	42	2.32	.541	1.30	3.40		4	
	najviša interkulturalnost	46	2.22	.607	1.10	4.30		4	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 16.* vidi se da analiza varijance (ANOVA) pokazuje kako među sudionicima istraživanja, studentima učiteljskih fakulteta u RH, postoji statistički značajna razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Otvorenost kao osobinu ličnosti ($F = 2.239, p < .05$). Levenov post-hoc test je pokazao da postoji statistički značajna razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Otvorenost kao osobinu ličnosti. Uvidom u aritmetičke sredine može se zaključiti da studenti koji imaju nižu razinu Otvorenosti imaju najvišu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 2.22, SD = .607$), dok oni studenti koji su Otvoreniji imaju najnižu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 2.51, SD = .483$). Otvorenost kao osobina ličnosti podrazumijeva sklonost osobe prema prihvaćanju novih iskustava, ideja i različitih kultura. Budući da su sudionici istraživanja bili studenti, budući učitelji, ovakav rezultat nije očekivan, jer će im Otvorenost kao osobina ličnosti u budućem poslu biti potrebna kako bi bolje razumjeli i cijenili različitosti među učenicima, prilagodili se njihovim potrebama, poticali kreativnost i inovacije u nastavi te razvijali međukulturalne kompetencije.

Tablica 17. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Savjesnost kao osobinu ličnosti

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Savjesnost	najniža interkulturalnost	46	2.54	.760	1.22	4.00		4	
	niska interkulturalnost	41	2.36	.827	1.00	5.00		4	
	prosječna interkulturalnost	60	2.34	.621	1.11	3.78	1.218	4	.304
	viša interkulturalnost	42	2.35	.690	1.00	4.00		4	
	najviša interkulturalnost	46	2.22	.706	1.11	4.00		4	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 17.* vidi se da analiza varijance (ANOVA) nije pokazala postojanje statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne u odnosu na Savjesnost kao osobinu ličnosti. Levenov post-hoc test pokazao je da ne postoji statistički značajna razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($F = 1.218$, $p > .05$) s obzirom Savjesnost kao osobinu ličnosti.

Tablica 18. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ekstraverziju kao osobinu ličnosti

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Ekstraverzija	najniža interkulturalnost	46	2,78	.718	1.38	4.00		4	
	niska interkulturalnost	41	2.63	.640	1.63	4.75		4	
	prosječna interkulturalnost	60	2.47	.598	1.25	3.75	7.148	4	.000**
	viša interkulturalnost	42	2.35	.628	1.00	3.75		4	
	najviša interkulturalnost	46	2.11	.659	1.00	3.88		4	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 18.* vidi se da analiza varijance (ANOVA) pokazuje kako među sudionicima istraživanja, studentima učiteljskih fakulteta u RH, postoji statistički značajna razlika u razini

razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ekstraverziju kao osobinu ličnosti. Levenov post-hoc test također je pokazao da postoji statistički značajna razlika ($F = 7.148, p < .01$) u razini interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ekstraverziju kao osobinu ličnosti. Uvidom u aritmetičke sredine može se zaključiti da studenti, koji imaju višu razinu Ekstroverzije imaju najnižu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 2.78, SD = .718$), dok studenti koji imaju manju razinu Ekstroverzije kao osobine ličnosti imaju najvišu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 2.11, SD = .659$). S obzirom na to da su sudionici istraživanja budući učitelji, ovaj rezultat nije očekivan. Osobine Ekstrovertnosti, kao što su komunikativnost, socijalna otvorenost i samopouzdanje, učiteljima mogu olakšati uspostavljanje kontakata s učenicima različitih kultura i prilagodbu u interkulturalnim situacijama. Ove osobine trebale bi potaknuti sklonost prema interakciji i prihvaćanju drugih kultura, što bi onda rezultiralo i većom interkulturalnom osjetljivošću.

Tablica 19. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ugodnost kao osobinu ličnosti

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Ugodnost	najniža interkulturalnost	46	2.31	.487	1.00	3.67		4	
	niska interkulturalnost	41	2.35	.640	1.22	4.22		4	
	prosječna interkulturalnost	60	2.08	.456	1.22	3.33	3.736	4	.006*
	viša interkulturalnost	42	2.06	.681	1.11	4.11		4	
	najviša interkulturalnost	46	1.99	.532	1.11	3.44		4	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 19.* vidi se da analiza varijance (ANOVA) pokazuje kako među sudionicima istraživanja, studentima učiteljskih fakulteta u RH, postoji statistički značajna razlika u razini interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ugodnost kao osobinu ličnosti. Levenov post-hoc test također je pokazao da postoji statistički značajna razlika ($F = 3.736, p < .01$) u razini interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ugodnost kao osobinu ličnosti. Uvidom u aritmetičke sredine može se zaključiti da studenti, koji imaju manju razinu Ugodnosti imaju najvišu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 1.99, SD = .532$), dok studenti koji imaju veću razinu Ugodnosti imaju nisku razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 2.35, SD =$

.640) i najnižu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 2.31$, $SD = .487$). Budući da su sudionici istraživanja budući učitelji, ovaj rezultat nije očekivan zato što osobe s višom razinom Ugodnosti općenito imaju tendenciju da budu otvorenije, pristupačnije i ugodnije u interakciji s drugim ljudima.

Tablica 20. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnost Uočavanja i razumijevanja emocija

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Razlika MI-M2</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	
Uočavanje i razumijevanje	niska interkulturalnost						-.096		4		
	najniža interkulturalnost	prosječna interkulturalnost	46	3.61	.678	1.40	4.80	-.275	6.072	4	.000**
		viša interkulturalnost						-.457*			
		najviša interkulturalnost						-.543*			
	niska interkulturalnost	prosječna interkulturalnost	41	3.70	.625	2.07	4.93	-.180	6.072	4	.000**
		viša interkulturalnost						-.361			
		najviša interkulturalnost						-.448*			
	prosječna interkulturalnost	viša interkulturalnost	60	3.89	.626	1.47	5.00	-.181	6.072	4	.000**
		najviša interkulturalnost						-.270			
	viša interkulturalnost	najviša interkulturalnost	42	4.07	.618	2.93	5.00	-.087	6.072	4	.000**
	najviša interkulturalnost		46	4.15	.575	3.00	5.00		6.072	4	.000**

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 20.* vidi se da je analiza varijance (ANOVA) pokazala postojanje statistički značajnih ($F = 6.072$, $p < .01$) razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnost Uočavanja i razumijevanja emocija. Levenov post-hoc test pokazao je da postoji statistički značajna razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na

sposobnost Uočavanja i razumijevanja emocija. Uvidom u aritmetičke sredine može se zaključiti da oni studenti koji imaju veće sposobnosti Uočavanja i razumijevanja emocija imaju najvišu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 4.15$, $SD = .575$) i višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 4.07$, $SD = .618$). S druge strane, studenti koji imaju sposobnosti slabijeg Uočavanja i razumijevanja emocija imaju najnižu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 3.61$, $SD = .678$). Budući da su sudionici istraživanja studenti učiteljskih fakulteta, ovi rezultati nisu iznenađujući. To znači da studenti koji bolje uočavaju i razumiju emocije drugih ljudi, koji su više empatični imaju i višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti oni su svjesniji različitih načina izražavanja emocija u različitim kulturama te su sposobniji prepoznati i interpretirati te emocionalne izraze kod drugih ljudi.

Tablica 21. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnost Izražavanja i imenovanja emocija

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Razlika MI-M2</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	
Izražavanje i imenovanje	niska interkulturalnost						-.023		4		
	najniža interkulturalnost	prosječna interkulturalnost	46	3.51	.733	1.57	4.93	-.121		4	
		viša interkulturalnost						-.212		4	
		najviša interkulturalnost						-.332		4	
		prosječna interkulturalnost						-.098		4	
	niska interkulturalnost	viša interkulturalnost	41	3.54	.656	2.36	4.86	-.190	1.796	4	.131
		najviša interkulturalnost						-.310			
	prosječna interkulturalnost	viša interkulturalnost	60	3.63	.683	1.43	4.93	-.092		4	
		najviša interkulturalnost						-.212		4	
	viša interkulturalnost	najviša interkulturalnost	42	3.73	.702	2.07	5.00	-.120		4	
	najviša interkulturalnost		46	3.85	.667	2.29	4.93			4	

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 21.* vidi se da analiza varijance (ANOVA) nije pokazala statistički značajnu razliku u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Izražavanje i imenovanje emocija. Također, Levenov post-hoc test pokazao je da ne postoji statistički značajna razlika ($F = 1.796$, $p > .05$) u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnosti Izražavanja i imenovanja emocija.

Tablica 22. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnosti Regulacije i upravljanja emocijama

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Razlika M1-M2</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	
Regulacija i upravljanje	niska interkulturalnost						-.126		4		
	najniža interkulturalnost	prosječna interkulturalnost	46	3.64	.618	1.50	5.00	-.299*	5.331	4	.000**
		viša interkulturalnost						-.341*		4	
		najviša interkulturalnost						-.402*		4	
	niska interkulturalnost	prosječna interkulturalnost	41	3.77	.473	2.06	4.88	-.173	5.331	4	.000**
		viša interkulturalnost						-.215		4	
		najviša interkulturalnost						-.276		4	
	prosječna interkulturalnost	viša interkulturalnost	60	3.94	.399	3.00	5.00	-.042	5.331	4	.000**
		najviša interkulturalnost						-.103		4	
	viša interkulturalnost	najviša interkulturalnost	42	3.99	.492	2.94	5.00	-.061	5.331	4	.000**
	najviša interkulturalnost		46	4.05	.441	3.06	4.81		5.331	4	.000**

Napomena: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *F*-omjer-razlika varijabiliteta među grupama i varijabiliteta unutar grupa, *df*- stupnjevi slobode, *p*-vjerojatnost ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, interkulturalnost – razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

Iz *Tablice 22.* vidi se da je analiza varijance (ANOVA) pokazala postojanje statistički značajnih ($F = 5.331$, $p < .01$) razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnosti Regulacije i upravljanja emocijama. Levenov post-hoc test pokazao je da postoji statistički značajna razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnosti Regulacije i upravljanja emocijama. Uvidom u aritmetičke sredine može se zaključiti da oni studenti koji imaju veće sposobnosti Reguliranja i upravljanja emocijama pokazuju najvišu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 4.05$, $SD = .441$), višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M=3.98$, $SD= .492$) te prosječnu razinu

razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 3.94$, $SD = .399$). Studenti koji imaju slabije razvijene sposobnosti Upravljanja i reguliranja emocijama imaju najnižu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M = 3.64$, $SD = .618$). To znači da je sposobnost regulacije i upravljanja emocijama dio empatije pojedinca, a empatija je važna i za razinu razvijenosti IO.

Ovo istraživanje, kao i istraživanje Jurković i Nikčević-Milković (2023), pokazuje rezultate studenata učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj, prema kojima su ovi studenti iznadprosječno interkulturalno osjetljivi. Ovo je jako važno za buduće učitelje jer su oni odgovorni za razvoj interkulturalne osjetljivosti, osobina ličnosti i sposobnosti emocionalne kompetentnosti kod svojih učenika. Brojna istraživanja, primjerice (Harrison i Voelker, 2006; Ornstein i Nelson, 2006; Gullekson i Tucker, 2012, prema Jurković, i Nikčević-Milković, 2023) pokazuju snažan utjecaj na prilagodbu učenika na kulturu i njihovu izvedbu tijekom studija u inozemstvu, kao i rezultate visoke povezanosti emocionalne inteligencije i interkulturalne kompetencije, odnosno interkulturalne osjetljivosti kao preduvjeta emocionalne kompetencije.

10. ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu provedeno je istraživanje razine razvijenosti interkulturalne osjetljivosti, osobina ličnosti i emocionalne kompetencije studenata na svih sedam učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da studenti učiteljskih fakulteta imaju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost čime u potpunosti možemo potvrditi prvu hipotezu, koja glasi H1: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj pokazuju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost.

Prema dobivenim rezultatima ovog istraživanja vidljivo je da postoji statistički značajna razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na neka multikulturalna iskustva: putovanja izvan zemlje, broj stranih jezika kojim se studenti služe te s obzirom na kontakte s pripadnicima drugih kultura. To bi značilo da studenti učiteljskih fakulteta u Republici Hrvatskoj koji su barem nekoliko puta u životu putovali izvan zemlje u kojoj žive, imaju višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u usporedbi s onima koji nisu nikada putovali izvan svoje zemlje. Također, oni studenti koji se koriste s dva, tri ili više jezika imaju višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u odnosu na studente koji se koriste samo jednim stranim jezikom jer svaki jezik sa sobom nosi kulturne elemente i načine izražavanja. Nadalje oni studenti koji imaju kontakte s pripadnicima drugih kultura imaju značajno veću razinu razvoja interkulturalne osjetljivosti u odnosu na studente koji nemaju kontakte s pripadnicima drugih kultura. Statistički značajna razlika nije nađena u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na poznanstva i prijateljstva iz drugih kultura, školovanje s pripadnicima drugih kultura, slušanje nastavnih sadržaja koji su se bavili problematikom interkulturalizma, život ili boravak u zajednici koja ima drugačiju kulturu, praćenje medija i umjetnosti iz drugih kultura, članstvo u organizaciji/ama u kojima je bilo kontakata s pripadnicima drugih kultura te sudjelovanje u studentskim ili učeničkim razmjenama (npr. ERASMUS projekti). Time je djelomično potvrđena druga hipoteza koja glasi H2: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na multikulturalna iskustva.

Nadalje, utvrđena je statistički značajna razlika između razine razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Otvorenost, Ekstraverziju i Ugodnost kao osobina ličnosti. Kod Otvorenosti kao osobine ličnosti, studenti koji imaju nižu razinu Otvorenosti imaju najvišu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti. Kod Ekstroverzije kao osobine ličnosti, studenti koji imaju višu razinu Ekstroverzije imaju najnižu razinu razvijenosti interkulturalne

osjetljivosti te kod Ugodnosti kao osobine ličnosti studenti koji imaju manju razinu Ugodnosti imaju najvišu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti. Ovakvi rezultati u suprotnosti su s očekivanjima. Razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti nije se pokazala statistički značajno različita s obzirom na crte ličnosti Neuroticizam i Savjesnost. Stoga je treća hipoteza koja glasi H3: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na osobine ličnosti, samo djelomično potvrđena.

Razina razvijenosti interkulturalne osjetljivost je viša kod više razvijenih sposobnosti Uočavanja i razumijevanja emocija te Reguliranja i upravljanja emocijama. Nema statistički značajne razlike u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnosti Izražavanja i imenovanja emocijama. Stoga četvrta je hipoteza koja glasi H4: Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na emocionalnu kompetentnost, samo djelomično potvrđena.

Razvijanje interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih fakulteta, budućih učitelja, omogućuje im bolje razumijevanje i prihvaćanje različitosti te uspješno uspostavljanje komunikacije s učenicima različitih kultura. Kroz razumijevanje drugih kultura biti će u mogućnosti stvoriti inkluzivno i podržavajuće okruženje u učionici, promovirajući međusobno poštovanje i interakciju.

Važno je naglasiti da se ovo istraživanje odnosi na specifičnu skupinu sudionika, studente učiteljskih fakulteta u RH. Preporuka za buduća istraživanja može biti usmjerena na daljnje istraživanje razvoja interkulturalnih kompetencija kod studenata učiteljskih fakulteta, ali i studenata drugih studijskih programa (naročito pomagačkih i nastavničkih) te dublje razumijevanje konteksta i faktora koji mogu utjecati na odnos između osobina ličnosti, emocionalne kompetentnosti i drugih čimbenika i interkulturalne osjetljivosti. Također, može se istražiti kako se ove kompetencije mogu metodički i praktično primjenjivati u obrazovnom kontekstu te kako doprinose stvaranju inkluzivnih učionica. Potrebno je kontinuirano praćenje i evaluacija programa koji mogu doprinijeti poboljšanju interkulturalne osjetljivosti učenika i studenata za stvaranje boljeg i inkluzivnijeg odgojno-obrazovnog sustava.

11. LITERATURA

- Anderson, P. H., Hubbard, A. C., Lawton, L. i Rexeisen, R. (2006). Short-term study abroad and intercultural sensitivity: *A pilot study. International Journal of Intercultural Relations*, 30(4), 457-469.
- Anić, V. (2002). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Novi Liber.
- Barrett, M., Byram, M., Lazar, I., Mompoin-Gaillard, P. i Philippou, S. (2013). *Developing Intercultural Competence through Education*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Bedeković, V. (2011). Interkulturalne kompetencije nastavnika (Doktorska disertacija). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Bedeković, V. i Zrilić, S. (2014). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao čimbenik suživota u multikulturalnom društvu. *Magistra Iadertina*, 9(1), 111-122.
- Benet-Martinez, V. P. i John, O. (1998.). Los Cinco Grandes Across Cultures and Ethnic Groups: Multitrait Multimethod Analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(3), 729-750
- Bennett, J.M. (1986), A developmental approach to training for intercultural sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*, 10: 179-196.
- Bennett, M. J. (1993). Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity. U: M. R. Paige (Ur.), *Education for the intercultural experience* (str. 109-135). Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Bennett, M. J. (1998). Intercultural communication: A current perspective. U: M. J. Bennett (Ur.), *Basic concepts of intercultural communication: Selected readings*. USA: Intercultural Press.
- Bennett, M. J. (2004), Becoming interculturally competent. U: J. S. Wurzel (ur.) *Toward multiculturalism: A reader in multicultural education*, Intercultural Resource Corporation (str. 62-77).
- Bennett, M. J. (2011). *Developing intercultural competence*. Preuzeto s <http://www.intercultural.org/>

- Bhawuk, D. i Brislin, R. (1992). The Measurement of intercultural sensitivity using the concepts of individualism and collectivism. *International Journal of Intercultural Relations*, 16(4), 413-436.
- Bilić-Štefan, M. (2008). Interkulturalna komunikacijska kompetencija u udžbenicima za engleski jezik u osnovnoj školi. *Odgojne znanosti*, 10(1), 231-240. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/28687>
- Bovee, C. L., i Thill, J. V. (2013). *Suvremena poslovna komunikacija*. Mate d.o.o
- Cambi, F. (2007). Intercultura: fondamenti pedagogici, *Carocci*, 29-33.
- Car, S., Kolak, A. i Markić, I. (2013). Students' views on teaching process in multicultural schools – social aspect. *Pedagogijska istraživanja*, 11(2), 82-82. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/173995>
- Chen, G. M. i Dai, X. (2014). *Intercultural Communication Competence: Conceptualization and its Development in Cultural Contexts and Interactions*. Cambridge Scholars Publishing.
- Chen, G. M. i Starosta, W. J. (1996). Intercultural communication competence: A synthesis. In: B. Burleson (Ed.). *Communication Yearbook*, 19. Thousand Oaks, CA: Sage, 353-383.
- Chen, G. M. i Starosta, W. J. (1998). A review of the concept of intercultural sensitivity. *Human Communication*, 1, 1-16.
- Chen, G. M. i Starosta, W. J. (2000). The development and validation of the international communication sensitivity scale. *Human Communication*, 3, 2-14
- Chen, G. M., i Starosta, W. J. (2004), Communication among cultural diversities: A Dialogue. *International and Intercultural Communication Annual*, 27, 3-16.
- Chocce, J., Johnson, D. i Yossatorn, Y. (2015). Predictive Factors of Freshmen's Intercultural Sensitivity. *International Journal of Information and Education Technology*. 5. 778-782.
- Coakes, S. J. (2005). SPSS: analysis without anguish: version 12.0 for Windows. CMO Image Printing Enterprise.
- Čačić-Kumpes, J. (204) Interkulturalizam u obrazovanju: koncepti i razvojne mogućnosti. *Povijest u nastavi*, 2(4), 305-321.
- Ćurić, A., Piršl, E. i Anđić, D. (2013). Osposobljavanje učitelja za poučavanje prirodnih znanosti u Hrvatskoj i Danskoj: usporedna analiza. *Acta Iadertina*, 10(1): 11-23.
- Drandić, D., Lazarić, L. i Vivoda, L., (2022). Interkulturalni odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi Nova promišljanja o djetinjstvu/Rethinking childhood: zbornik radova s

- međunarodne znanstveno-umjetničke konferencije/ Cindrić, M., Ivon, K., Šimić Šašić, S.(ur.) Sveučilište u Zadru, str. 413-426
- Ferro, G. (1999). Europa: dal multiculturalismo all'intercultural, *La società*, 9, 794-827
- Fulgosi, A. (1985). *Psihologija ličnosti: Teorija i istraživanja*. Školska knjiga.
- Galko, G. (2022). Osobni i okolinski prediktori učenja na daljinu kod studenata učiteljskih studija (Diplomski rad). Sveučilište u Zadru. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:286799>
- Gojević, A. (2018). Interkulturalna osjetljivost studenata nastavničkih studija (Diplomski rad). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:741651>
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. Bantam Books.
- Grgić, D. (2017). Multikulturalno iskustvo studenata (Diplomski rad), Sveučilište u Zadru.
- Hartvingson, L., Mc Kee, P. i Španja, S. (2013), Personal stories and intercultural dialogue as a part of teacher's professional development - Swedish, Northern Ireland and Croatian perspective. U: Bartulović, M., Bash, L. i Spajić-Vrkaš, V. (ur.) *IAIE Zagreb conference 2013: Unity and disunity, connections and separations: intercultural education as a movement for promoting multiple identities, social inclusion and transformation. Conference proceedings* (86-55), Interkultura.
- Hercigonja, Z. (2017). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao imperativ razvoja interkulturalnih kompetencija. *Socijalne teme*, 1(4), 103-115. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/193388>
- Hrvatić, N. (2009). Interkulturalno obrazovanje: Novi razvoji. U: Peko, A., Mlinarević, V. (ur.), *Izazovi obrazovanja u multikulturalnim sredinama*, Vesnica Mlinarević i Maja Brust Nemet: *Posjeduju li budući učitelji interkulturalne kompetencije za rad u izvannastavnim aktivnostima*.
- Hrvatić, N. i Piršl, E. (2007). Kurikulum pedagoške izobrazbe učitelja. U: Previšić, V. (ur.). *Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaj-struktura*. Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Školska knjiga.
- Hrvatić, N. i Bedeković, V. (2013), Intercultural Competence for a Co-existence in a Multicultural Society. U: Bartulović, M., Bash, L. i Spajić-Vrkaš, V. (ur.) *IAIE Zagreb conference 2013: Unity and disunity, connections and separations: intercultural education*

- as a movement for promoting multiple identities, social inclusion and transformation. Conference proceedings (267-277), Interkultura.*
- Jurković, D. (2023). Interkulturalna osjetljivost studenata učiteljskih studija (Doktorska disertacija). Sveučilište u Zadru.
- Jurković, D. i Nikčević-Milković, A. (2023). Doprinos sociodemografskih čimbenika i emocionalne kompetencije u objašnjenju interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih studija // *Globalne promjene u obrazovanju i očuvanje baštine*
- Kardum, I., Gračanin, A. i Hudek-Knežević, J. (2006). Odnos crta ličnosti i stilova privrženosti s različitim aspektima seksualnosti kod žena i muškaraca. *Psihologijske teme*, 15(1), 101-128. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/11834>
- Karlović, D. i Glavina Jelaš, I. (2016) *Teorije ličnosti i genetička istraživanja*. Naklada Slap.
- Krapić, N. (2005). Dimenzije ličnosti petofaktorskog modela i radno ponašanje. *Psihologijske teme*, 14(1.), 39-56. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/4828>
- Le Deist, F. D. i Winterton, J. (2005) What is Competences. *Human Resource Development International*, 8(1), 27-46
- Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, (2021). *Hrvatska enciklopedija*. Pristupljeno 02. 05. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552>
- Lujanović, N. (2013), The textbooks of elementary intolerance – stereotypes and omitting of the other as part of educational strategy. U: Bartulović, M., Bash, L. i Spajić-Vrkaš, V. (ur.) *IAIE Zagreb conference 2013: Unity and disunity, connections and separations: intercultural education as a movement for promoting multiple identities, social inclusion and transformation. Conference proceedings (286-295)*, Interkultura.
- Makarevičs, V. (2008). Professional competences of future teachers: Perspective of different evaluators and contexts. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 10, 68– 78.
- Matulić, T. (2008). *Metamorfoze kulture*. Glas Koncila.
- McMurray, A. (2007). *Measuring Intercultural Sensitivity of International and Domestic College Students: The Impact of International Travel*, University of Florida.
- Mesić, M. (2007). Pojam kulture u raspravama o multikulturalizmu. *Nova Croatica*, 1[31] (1 [51]), 159-184. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/174682>
- Mijatović, A. (2000). *Leksikon temeljnih pedagoških pojmova*. EDIP.

- Miliša, Z. (2008). Uloga medija u razvoju interkulturalne komunikacije. *Pedagogijska istraživanja*, 5(2), 219-229. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118202>
- Mlinarević, V. i Brust Nemet, M. (2010). Posjeduju li budući učitelji interkulturalne kompetencije za rad u izvannastavnim aktivnostima. U: Peko, A., Sablić, M. i Jindra, R. (ur.) *Obrazovanje za interkulturalizam: zbornik radova s 2. međunarodne znanstvene konferencije* (str. 151-167), Učiteljski fakultet Osijek.
- Munjas Samarina, R. i Takšić, V. (2009). Programi za poticanje emocionalne i socijalne kompetentnosti kod djece i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 12(2), 355-370. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82959>
- Narvaez, D. i Hill, P. (2010.). The Relation of Multicultural Experiences to Moral Judgment and Mindsets. *Journal of Diversity in Higher Education*, 3(1), 43–55.
- Ninčević, M. (2009). Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju: Drugi kao polazište. *Nova prisutnost*, VII(1), 59-83. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/38800>
- OECD (2007): *Education and Training Policy: Qualifications Systems – Bridges to lifelong learning*. OECD.
- Perry L. B. i Southwell L. (2011) Developing intercultural understanding and skills: Models and approaches, *Intercultural Education*, 22 (6), 453-466
- Pervin, L. A., Cervon, D. i John, O. P. J. (2008). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Školska knjiga.
- Petz. B., Kolesarić. V. i Ivanec. D. (2012). *Petzova statistika: Osnovne statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap.
- Piršl, E. (2005). Verbalna i neverbalna interkulturalna komunikacija. U: Benjak, M. i Požgaj Hadži, V. (ur.), *Bez predrasuda i stereotipa: Interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu*, str. 50-91. Izdavački centar Rijeka.
- Piršl, E. (2007). Interkulturalna osjetljivost kao dio pedagoške kompetencije. U: Previšić, V., Šoljan, N. N. i Hrvatić, N. (ur.), *Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja* (str. 275-291), Hrvatsko pedagoško društvo.
- Previšić, V. (2004). Interkulturalni stavovi hrvatskih srednjoškolaca – uz temu broja, *Pedagogijska istraživanja*, 1, 23-24.

- Pruegger, V. J. i Rogers, T. B. (1993). Development of a scale to measure cross-cultural sensitivity in the Canadian context. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 25(4), 615-621.
- Puškarić, T. (2020). Emocionalna kompetentnost učenika (Diplomski rad), Sveučilište u Zadru.
- Rašić Bakarić, I., Šimović, H. i Vizek, M. (2014). Ekonomska uspješnost gradova u Hrvatskoj - statistička analiza. *Ekonomski pregled*, 65(2), 115-138. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/121452>
- Ricijaš, N., Huić, A. i Branica, V. (2006). Zadovoljstvo studijem i samoprocjena kompetentnosti studenata nekih pomagačkih profesija. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42(2), 51-68.
- Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi [Interculturalism in teaching]*. Naklada Ljevak.
- Sablić, M., Migles, A. i Rajić, V. (2021). Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju u Hrvatskoj: pregled literature. *Croatian Journal of Education*, 23(4), 1293-1322.
- Salovey, P. i Sluyter, D. (ur.) (1997.). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija: Pedagoške implikacije*. Educa.
- Smontara, P. (2013), Intercultural Education and School Culture in Croatia: StudentAdolescents' Sensitivity and High School Teachers' Competence. U: Bartulović, M., Bash, L. i Spajić-Vrkaš, V. (ur.) *IAIE Zagreb conference 2013: Unity and disunity, connections and separations: intercultural education as a movement for promoting multiple identities, social inclusion and transformation. Conference proceedings* (184-192), Zagreb: Interkultura.
- Sokić, K., Gutić Martinčić, S. i Bakić, M. (2019). Uloga ličnosti u organizacijskom ponašanju. *FIP- Financije i pravo*, 7(2), 23-50. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/345723>
- Stupin, M. (2017). Prilagodba i validacija upitnika emocionalne kompetentnosti za djecu (Diplomski rad). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:588760>
- Šarić, D. (2020). Interkulturalna osjetljivost osnovnoškolskih nastavnika. (Diplomski rad). Sveučilište u Zadru, Odjel za pedagogiju.
- Šimović, H. i Rašić Bakarić, I. (2013). Ekonomska uspješnost gradova u Hrvatskoj - statistička analiza. EFZG working paper series, (08), 1-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/136792>

- Šokčević, D. (2022). Interkulturalizam u Hrvatskoj na području obrazovanja (Završni rad). Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:139279>
- Tadić, V. (2016). Izazovi interkulturalizma i multikulturalizma (Završni rad). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:205462>
- Takšić, V. (2002). Upitnici emocionalne inteligencije (Kompetentnosti). U: K. Lacković-Grgin, A. Bautović, V. Čubela i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika (27-45)*, Filozofski fakultet u Zadru.
- Tonković, A. (2013), Intercultural Approach to education of Roma children. U: Bartulović, M., Bash, L. i Spajić-Vrkaš, V. (ur.) *IAIE Zagreb conference 2013: Unity and disunity, connections and separations: intercultural education as a movement for promoting multiple identities, social inclusion and transformation. Conference proceedings (318-325)*, Interkultura.
- Vrcelj, S. (2005). U potrazi za identitetom – iz perspektive komparativne pedagogije. Hrvatsko futurološko društvo.
- Vrkić Dimić, J. (2013). Kompetencije učenika i nastavnika za 21. stoljeće. *Acta Iadertina*, 10(1): 49-60.
- Weare, K. (2004.). *Developing the Emotionally Literate School*. Paul Chapman Publishing.
- Zrnić, I. (2015). Interkulturalna komunikacijska kompetencija varaždinskih gimnazijalaca (Diplomski rad). Koprivnica Sveučilište Sjever. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:729636>
- Žižić, I. (2008). Što je slavlje? *Živo vrelo*, 25, 10, 2-6.

POPIS TABLICA I SLIKA

Tablica 1. Faktori osobina ličnosti i ilustrativne skale	19
Tablica 2. Osnovni deskriptivni podaci (N = 235)	32
Tablica 3. Osnovni deskriptivni podaci za interkulturalnu osjetljivost, osobine ličnosti i emocionalnu kompetentnost	33
Tablica 4. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razinama razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na čestinu putovanja izvan zemlje	36
Tablica 5. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na broj stranih jezika	37
Tablica 6. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na kontakte s pripadnicima drugih kultura	38
Tablica 7. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na to imaju li prijatelje iz drugih kultura	38
Tablica 8. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na poznanike iz drugih kultura	39
Tablica 9. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na školovanje s pripadnicima drugih kultura	40
Tablica 10. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na slušanje nastavnih sadržaja vezanih uz interkulturalizam	40
Tablica 11. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na život u zajednici drugačije kulture	41
Tablica 12. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na praćenje medija i umjetnosti drugih kultura	42
Tablica 13. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na članstvo u udruzi uz kontakt s pripadnicima drugih kultura	43
Tablica 14. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na dosadašnje sudjelovanje u učeničkim razmjenama	43
Tablica 15. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Neuroticizam kao osobinu ličnosti	44
Tablica 16. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Otvorenost kao osobinu ličnosti	45

Tablica 17. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Savjesnost kao osobinu ličnosti	46
Tablica 18. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ekstraverziju kao osobinu ličnosti	46
Tablica 19. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na Ugodnost kao osobinu ličnosti	47
Tablica 20. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnost Uočavanja i razumijevanja emocija	48
Tablica 21. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnost Izražavanja i imenovanja emocija	50
Tablica 22. Rezultati postojanja statistički značajnih razlika među kategorijama različitih razina razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sposobnosti Regulacije i upravljanja emocijama	51
Tablica 23. Prikaz faktorskih dimenzija upitnika interkulturalne osjetljivosti i njihovih pripadajućih čestica	68
Tablica 24. Prikaz faktorskih dimenzija upitnika BFI i pripadajućih čestica	71
Tablica 25. Tablica faktora, naziva faktora i pripadajućih čestica Upitnika emocionalne kompetentnosti (UEK-45)	74

Slika 1. Postotak sudionika prema spolu	28
Slika 2. Postotak sudionika istraživanja prema godini studija	28
Slika 3. Postotak sudionika istraživanja prema sveučilištu	29
Slika 4. Završeno srednjoškolsko obrazovanje	30
Slika 5. Uživanje u razlikama sudionika istraživanja i sugovornika iz druge kulture	30
Slika 6. Uživanje u interakciji s ljudima iz drugih kultura	31

PRILOZI

Prilog 1. Upitnik sociodemografskih podataka

1. Spol

Ženski

Muški

2. Godina studija

1

2

3

4

5

3. Sveučilište na kojem pohađate učiteljski studij:

Sveučilište u Zagrebu

Sveučilište u Splitu

Sveučilište u Rijeci

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Sveučilište u Zadru

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Sveučilište u Slavanskom Brodu

Vaša prosječna ocjena u cjelokupnom dosadašnjem studiju (za studente od 2. do 5. godine studija) ili prosječna ocjena školskog uspjeha u srednjoj školi (za studente 1. godine studija). Prosječnu ocjenu potrebno je zaokružiti na dva decimalna broja (npr. 4,56; 3,21; 2,85 i sl.)

4. Srednjoškolsko obrazovanje:

Gimnazija

Četverogodišnja strukovna škola

5. Regija u kojoj ste proveli najveći dio svog života:

Istočna Hrvatska (Slavonija, Baranja, Srijem)

Središnja Hrvatska (Hrvatsko zagorje, Međimurje, Pokuplje, Banovina)

Sjeverno hrvatsko primorje (Istra i Kvarner)

Gorska Hrvatska (Gorski Kotar i Lika)

Južno hrvatsko primorje (Dalmacija)

Izvan Republike Hrvatske

6. Veličina mjesta stanovanja u kojem ste proveli najveći dio svog života:

selo

prigradsko naselje

grad

veliki grad (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek)

7. Najviši završeni stupanj obrazovanja majke:

osnovna škola

srednja škola

viša škola / visoka škola / fakultet

magisterij / doktorat

8. Najviši završeni stupanj obrazovanja oca:

osnovna škola

srednja škola

viša škola / visoka škola / fakultet

magisterij / doktorat

Prilog 2. Upitnik interkulturalne osjetljivosti

UPUTA: Nadolazeći set pitanja ispituje Vaše stavove o pripadnicima drugih kultura. Za svaku tvrdnju moguće je odabrati, ovisno o stupnju slaganja s navedenom tvrdnjom, odgovore od 1 (*uopće se ne slažem*) do 5 (*u potpunosti se slažem*).

	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se slažem</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
1. Uživam u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
2. Prilično sam siguran/na u sebe u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
3. Jako mi je teško govoriti pred ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
4. Uvijek znam što reći u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
5. U interakciji s ljudima iz drugih kultura mogu biti druželjubiv/a koliko god to želim	1	2	3	4	5
6. Ne volim biti s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
7. Poštujem vrijednosti ljudi iz drugih kultura	1	2	3	4	5
8. U interakciji s ljudima iz drugih kultura lako se uzrujam	1	2	3	4	5
9. Osjećam se sigurno u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
10. Često postanem obeshrabren/a kad sam s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
11. Ljudima iz drugih kultura pristupam bez predrasuda	1	2	3	4	5
12. Vrlo sam obziran/na u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
13. Često se osjećam beskorisnim/om u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
14. Smatram da su ljudi iz drugih kultura zatvorenih pogleda na svijet	1	2	3	4	5
15. Pokušavam dobiti što je moguće više informacija u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
16. Ne bih prihvatio/la mišljenje ljudi iz drugih kultura	1	2	3	4	5
17. Mislim da je moja kultura bolja od drugih kultura	1	2	3	4	5
18. Često pozitivno reagiram pri interakciji sa sugovornikom iz druge kulture	1	2	3	4	5
19. Izbjegavam situacije u kojima ću morati imati posla s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
20. Često pokazujem svoje razumijevanje verbalnim ili neverbalnim znakovima sugovorniku iz druge kulture	1	2	3	4	5
21. Uživam u razlikama između mene i sugovornika iz druge kulture	1	2	3	4	5

Tablica 23. Prikaz faktorskih dimenzija upitnika interkulturalne osjetljivosti i njihovih pripadajućih čestica

Faktor	Nazivi faktorskih dimenzija(subskala)	Čestice po pojedinom faktoru
1	Samopouzdanje u interakciji s pripadnicima drugih kultura	2, 3, 4, 5, 9
2	Uživanje u interakciji	8, 10, 13
3	Poštivanje i uvažavanje kulturnih razlika	7, 11, 12, 14, 16, 17
4	Uključenost u interakciju	1, 6, 19
5	Pažljivost u interakciji	15, 18, 20, 21

Prilog 3. Skala multikulturalnog iskustva (ISS) autora Chen i Starosta (2000)

UPUTA: Nadolazeći set pitanja odnosi se na Vaša iskustva pri kojima ste imali priliku susresti se s pripadnicima različitih kultura. Za svako pojedino pitanje pridruženi su i mogući odgovori među kojima trebate odabrati onaj koji se odnosi na Vas.

SKALA MULTIKULTURALNOG ISKUSTVA	
PITANJA	ODGOVORI
1. Koliko često ste putovali izvan zemlje u kojoj živite (u druge zemlje)?	nikada 1-2 puta u životu 3-4 puta u životu 5 ili više puta
2) S koliko se stranih jezika služite?	Jedan Dva tri ili više
3) Jeste li trenutno u kontaktu s pripadnicima drugih kultura?	jesam nisam
4) Imate li prijatelje koji dolaze iz drugih kultura?	Imam nemam
5) Imate li poznanike koji dolaze iz drugih kultura?	Imam nemam
6) Jeste li se do sada školovali s pripadnicima različitih kultura od Vaše?	Jesam nisam
7) Jeste li imali priliku slušati nastavne sadržaje koji su se bavili problematikom interkulturalizma?	Jesam nisam
8) Jeste li živjeli/boravili u zajednici koja ima drugačiju kulturu od Vaše?	Jesam nisam
9) Koliko često pratite medije (tv, radio, časopise, web-portale i sl.) i umjetnost (film, glazbu i sl.) iz drugih kultura?	nikada, par puta godišnje, jednom mjesečno, jednom tjedno, više puta tjedno, svakodnevno
10) Jeste li član ili ste bili član udruge/organizacije u kojoj imate ili ste imali kontakte s pripadnicima drugih kultura, uključujući volonterski angažman?	Jesam nisam
11) Jeste li u dosadašnjem obrazovanju sudjelovali u nekom obliku učeničke/studentske razmjene (ERASMUS + i dr.)?	Jesam nisam

Prilog 4. Upitnik osobina ličnosti- Big Five Inventory (BFI) autora Veronike Benet-Matinez i Olivera Petera Johna (1998)

UPUTA: U nadolazećem setu pitanja molimo Vas da označite odgovor koji prema Vašem mišljenju najviše odgovara Vama kao osobi, odnosno načinu na koji sebe vidite. Za svaku tvrdnju moguće je odabrati, ovisno o stupnju slaganja s navedenom tvrdnjom, odgovore od 1 (*uopće se ne slažem*) do 5 (*u potpunosti se slažem*).

	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se slažem</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
Sebe vidim kao osobu koja je:					
1. Je pričljiva.	1	2	3	4	5
2. Često kod drugih pronalazi nedostatke	1	2	3	4	5
3. Temeljito obavlja posao.	1	2	3	4	5
4. Je depresivna, tužna.	1	2	3	4	5
5. Je originalna, ima nove ideje.	1	2	3	4	5
6. Je suzdržana.	1	2	3	4	5
7. Je spremna pomoći i nesebična je.	1	2	3	4	5
8. Može biti ponešto nemarna.	1	2	3	4	5
9. Je opuštena i dobro se suočava sa stresom.	1	2	3	4	5
10. Je radoznala i zanimaju je brojne različite stvari.	1	2	3	4	5
11. Je puna energije.	1	2	3	4	5
12. Započinje svađe s drugima.	1	2	3	4	5
13. Pouzdano obavlja poslove.	1	2	3	4	5
14. Može biti napeta.	1	2	3	4	5
15. Je izrazito pametna i dubokoumna.	1	2	3	4	5
16. Kod drugih stvara entuzijazam.	1	2	3	4	5
17. Je blage, pomirljive prirode.	1	2	3	4	5
18. Je sklona neorganiziranosti.	1	2	3	4	5
19. Je jako zabrinuta.	1	2	3	4	5
20. Je maštovita.	1	2	3	4	5
21. Je često tiha.	1	2	3	4	5
22. Je općenito puna povjerenja.	1	2	3	4	5
23. Je sklona lijenosti.	1	2	3	4	5
24. Je emocionalno stabilna i lako se ne uznemirava.	1	2	3	4	5
25. Je inventivna.	1	2	3	4	5
26. Zna što hoće i ustraje u svojim ciljevima.	1	2	3	4	5
27. Može biti hladna i distancirana.	1	2	3	4	5
28. Ustraje sve dok ne završi zadatak.	1	2	3	4	5

29. Sklona zlovoljnosti.	1	2	3	4	5
30. Cijeni umjetničke i estetske doživljaje.	1	2	3	4	5
31. Je ponekad plašljiva i povučena.	1	2	3	4	5
32. Je prema gotovo svima pažljiva i ljubazna.	1	2	3	4	5
33. Stvari obavlja efikasno.	1	2	3	4	5
34. Ostaje smirena i u napetim situacijama.	1	2	3	4	5
35. Više voli rutinske poslove.	1	2	3	4	5
36. Je otvorena i društvena.	1	2	3	4	5
37. Je ponekad gruba prema drugima.	1	2	3	4	5
38. Planira i slijedi svoje planove.	1	2	3	4	5
39. Se lako iznervira.	1	2	3	4	5
40. Voli razmišljati i igrati se idejama.	1	2	3	4	5
41. Nema interesa za umjetnost.	1	2	3	4	5
42. Voli surađivati s drugima.	1	2	3	4	5
43. Se lako zbuni.	1	2	3	4	5
44. Ima profinjen ukus za umjetnost, muziku i književnost.	1	2	3	4	5

Tablica 24. Prikaz faktorskih dimenzija upitnika BFI i pripadajućih čestica

Neuroticizam

4. Je depresivna, tužna.
9. Je opuštena i dobro se suočava sa stresom.**
14. Može biti napeta.
19. Je jako zabrinuta.
24. Je emocionalno stabilna i lako se ne uznemirava.**
29. Sklona zlovoljnosti.
34. Ostaje smirena i u napetim situacijama.**
39. Se lako iznervira.

Otvorenost

5. Je originalna, ima nove ideje.
10. Je radoznala i zanimaju je brojne različite stvari.
15. Je izrazito pametna i dubokoumna.
20. Je maštovita.
25. Je inventivna.
30. Cijeni umjetničke i estetske doživljaje.
35. Više voli rutinske poslove.**
40. Voli razmišljati i igrati se idejama.
41. Nema interesa za umjetnost.**
44. Ima profinjen ukus za umjetnost, muziku i književnost.

Savjesnost

3. Temeljito obavlja posao.
8. Može biti ponešto nemarna.**
13. Pouzdano obavlja poslove.
18. Je sklona neorganiziranosti.**
23. Je sklona lijenosti.**
28. Ustraje sve dok ne završi zadatak.
33. Stvari obavlja efikasno.
38. Planira i slijedi svoje planove.
43. Se lako zbuni.**

Ekstraverzija

1. Je pričljiva.

6. Je suzdržana.**

11. Je puna energije.

16. Kod drugih stvara entuzijazam.

21. Je često tiha.**

26. Zna što hoće i ustraje u svojim ciljevima.

31. Je ponekad plašljiva i povučena.**

36. Je otvorena i društvena.

Ugodnost

2. Često kod drugih pronalazi nedostatke.**

7. Je spremna pomoći i nesebična je.

12. Započinje svađe s drugima.**

17. Je blage, pomirljive prirode.

22. Je općenito puna povjerenja.

27. Može biti hladna i distancirana.**

32. Je prema gotovo svima pažljiva i ljubazna.

37. Je ponekad gruba prema drugima.**

42. Voli surađivati s drugima.

** = čestice koje treba obrnuto bodovati;

Prilog 5. Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45) autora Vladimira Takšića (2002)

UPITNIK EMOCIONALNE KOMPETENTNOSTI

UEK-45

Autor: doc. dr. Vladimir Takšić, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Rijeci ©

Ovo nije test kojim ispitujemo Vaše znanje i zato ne možete dati pogrešan odgovor. Zanima nas kako se obično osjećate i kako razmišljate. Na postavljena pitanja odgovarajte po prvom dojmu i nemojte previše razmišljati o njima.

Odgovarati ćete koliko se ponuđene tvrdnje odnose na Vas i to zaokruživanjem jednoga od brojeva koji imaju sljedeće značenje:

- 1 - uopće NE
- 2 - uglavnom NE
- 3 - kako kada
- 4 - uglavnom DA
- 5 - u potpunosti DA

Tvrdnja	procjena				
1. Dobro raspoloženje mogu zadržati i ako mi se nešto loše dogodi.	1	2	3	4	5
2. Gotovo uvijek mogu riječima opisati svoje osjećaje i emocije.	1	2	3	4	5
3. I kada je moja okolina loše raspoložena, mogu zadržati dobro raspoloženje.	1	2	3	4	5
4. Iz neugodnih iskustava učim kako se ubuduće ne treba ponašati.	1	2	3	4	5
5. Kada me netko pohvali (nagradi), radim s više elana.	1	2	3	4	5
6. Kada mi nešto ne odgovara, to odmah i pokažem.	1	2	3	4	5
7. Kada mi se neka osoba sviđa, učinit ću sve da joj se i ja svidim.	1	2	3	4	5
8. Kada sam dobro raspoložen, teško me je oneraspoložiti.	1	2	3	4	5
9. Kada sam dobro raspoloženja svaki mi se problem čini lako rješiv.	1	2	3	4	5
10. Kada sam s osobom koja me cijeni, pazim kako se ponašam.	1	2	3	4	5
11. Kada se osjećam sretno i raspoloženo, tada najbolje učim i pamtim.	1	2	3	4	5
12. Kada se zainatim, riješit ću i naizgled nerješiv problem.	1	2	3	4	5
13. Kada sretnem poznanika, odmah shvatim kako je raspoložen.	1	2	3	4	5
14. Kada vidim kako se netko osjeća, obično znam što mu se dogodilo.	1	2	3	4	5
15. Kod prijatelja mogu razlikovati kada je tužan, a kada razočaran.	1	2	3	4	5
16. Lako ću smisliti način da pridem osobi koja mi se sviđa.	1	2	3	4	5
17. Lako mogu nabrojiti emocije koje trenutno doživim.	1	2	3	4	5
18. Lako primijelim promjenu raspoloženja svoga prijatelja.	1	2	3	4	5
19. Lako se mogu domisliti kako obradovati prijatelja kojem idem na rođendan.	1	2	3	4	5
20. Lako uvjerim prijatelja da nema razloga za zabrinutost.	1	2	3	4	5

1 - uopće NE; 2 - uglavnom NE; 3 - kako kada; 4 - uglavnom DA; 5 - u potpunosti DA

Tvrđnja	procjena				
21. Mogu dobro izraziti svoje emocije.	1	2	3	4	5
22. Mogu opisati kako se osjećam.	1	2	3	4	5
23. Mogu opisati svoje sadašnje stanje.	1	2	3	4	5
24. Mogu reći da znam puno o svom emocionalnom stanju.	1	2	3	4	5
25. Mogu točno odrediti emocije neke osobe ako je promatram u društvu.	1	2	3	4	5
26. Mogu zapaziti kada se netko osjeća bespomoćno.	1	2	3	4	5
27. Moje ponašanje odražava moje unutarnje osjećaje.	1	2	3	4	5
28. Na meni se uvijek vidi kakvog sam raspoloženja.	1	2	3	4	5
29. Nastojim ublažiti neugodne emocije, a pojačati pozitivne.	1	2	3	4	5
30. Nema ništa loše u tome kako se obično osjećam.	1	2	3	4	5
31. Obaveze ili zadatke radije odmah izvršim, nego da o njima mislim.	1	2	3	4	5
32. Obično razumijem zašto se loše osjećam.	1	2	3	4	5
33. Pokušavam održati dobro raspoloženje.	1	2	3	4	5
34. Prema izrazu lica mogu prepoznati nečija osjećanja.	1	2	3	4	5
35. Prepoznajem prikrivenu ljubomoru kod svojih prijatelja.	1	2	3	4	5
36. Primijetim kada netko nastoji prikriti loše raspoloženje.	1	2	3	4	5
37. Primijetim kada netko osjeća krivnju.	1	2	3	4	5
38. Primijetim kada netko prikriva svoje prave osjećaje.	1	2	3	4	5
39. Primijetim kada se netko osjeća potišteno.	1	2	3	4	5
40. Što se mene tiče, potpuno je u redu ovako se osjećati.	1	2	3	4	5
41. Uglavnom mi je bilo lako izraziti simpatije osobi suprotnog spola.	1	2	3	4	5
42. Uočim kada se netko ponaša različito od onoga kako je raspoložen.	1	2	3	4	5
43. Većinu svojih osjećaja lako mogu imenovati.	1	2	3	4	5
44. Većinu svojih osjećaja mogu prepoznati.	1	2	3	4	5
45. Znam kako mogu ugodno iznenaditi svakoga svoga prijatelja.	1	2	3	4	5

Hvala na suradnji!

Tablica 25. Tablica faktora, naziva faktora i pripadajućih čestica Upitnika emocionalne kompetentnosti (UEK-45)

Faktori	Nazivi	Pripadajuće čestice
1	Skala sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija	13, 14, 15, 18, 19, 25, 26, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 45
2	Skala sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija	2, 6, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 32, 41, 43, 44
3	Skala sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama	1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20, 29, 30, 31, 33, 40